

**DIALOG CU
CRISTIAN
MUNGIU**

» „S-a ajuns să fie *politically incorrect* să arăți adevărul atunci când el nu convine oamenilor”, declară regizorul filmului *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, într-un dialog cu Emilia Chiscop.

ÎN » PAGINILE 8-9

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA DE IAȘI » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

**PESTE DOUĂ
SĂPTĂMÎNI**

„Suplimentul” va fi un pic altfel. Urcă la versiunea 2.0 și aduce:

- » Mai multe recomandări + lecturi suplimentare
- » Campanii inedite
- » Cele mai multe subiecte de actualitate din presa culturală

DIN » 20 OCTOMBRIE

NR. 148 » 6 – 12 octombrie 2007 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

THINK WITH THE SENSES, FEEL WITH THE MIND. ART IN THE PRESENT TENSE

„Cu simțurile îngîndurate” despre Bienala de la Veneția

Stăm prost cu cinema-ul

R. Chiruță

S-a dezbătut încă o dată și s-a ajuns la aceeași concluzie la Institutul Cultural Român, pe 28 septembrie. Producători și critici au reamintit că recordul stabilit de *Garcea și oltenii* va fi greu de bătut.

ÎN » PAGINA 3

Sahia – studioul cu 36 de directori

Liliana Vlad a fost, pe 1 octombrie, primul angajat al Studioului de film „Sahia” care a intrat în experimentul inițiat de directorul de drept: fiecare salariat va fi director general pentru o zi. Vă invităm să citiți un reportaj inedit peste o săptămînă.

ÎN » EDIȚIA VIITOARE

Considerat evenimentul total al artei contemporane internaționale, Bienala de la Veneția din vara aceasta a încercat să reconfirme întregirea peisajului lagunar, de un extravagant impact turistic, cu pretențiile

de expunere a ceea ce poate fi gustat și cercetat ca reprezentativ în cultura vizuală a unei lumi supraîncălzite politic.

**O analiză de Cătălin Gheorghe
ÎN » PAGINILE 6-7**

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Comic și dramatic

În acești termeni se poate vorbi despre comportamentul Partidului Democrat din ziua de miercuri, cu ocazia respinsei moțiuni de cenzură. Și asta nu din cauza eșecului acestui demers, căci dacă privim lucrurile prin prisma scorului destul de strâns, e un eșec măcar onorabil. Însă cuvântul „onorabil” nu poate fi asociat, în nici un fel, și prestației partidului condus la vederea de Emil Boc, dar strunit cu mină forte de Traian Băsescu.

Comedia a început în prima parte a zilei, odată cu citirea textului moțiunii. Iar ea nu a fost creată de reacția democraților la acel text, ci mai degrabă la lipsa lor de reacție. De tăcerea, îmi place să cred că măcar ușor rușinată, cu care au întâmpinat acuzele grave ale PSD-ului la adresa dreptei românești. Căci, pentru prima dată, întimplarea de miercuri, din Parlament, mi-a dat senzația că în politica românească se poate, în fine, discuta și la nivel de principii, nu numai la nivel de injurii. Cu câteva excepții notabile, printre care l-aș plasa fără rezerve, alături de eternul Corneliu Vadim Tudor, pe eternizabilul Cristian Bourkeanu, intervențiile parlamentarilor au mizat pe conceptul de „stângă politică” versus conceptul de „dreaptă politică”. P.S.D. n-a deșus o moțiune împotriva Cabinetului Tăriceanu, ci împotriva principiilor, împotriva ideilor și împotriva strategiilor de dreapta. Și așa a început comedia.

Cum altfel decât comică să definești stângeneala membrilor unui partid care se jură că a trecut în dreapta spectrului politic, când au fost nevoiți să vină la tribuna parlamentară pentru a susține un text eminate de stânga, ba chiar asumat cu tărie ca fiind de stânga? Am auzit câteva scuze ușor penibile ale parlamentarilor democrați, dar dincolo de ele n-a existat nici un discurs care să încerce să combată textul moțiunii în esența lui. P.S.D.-ul, prin moțiunea depusă în Parlament, a făcut de fapt o declarație de principii. Și-a asumat explicit, radical, reprezentarea stângii pe piața politică românească, a vorbit despre cei mulți și săraci versus cei puțini și bogați, a tăiat în carnea vie a dreptei criticând aspru măsurile pe care nu numai actualul guvern, dar chiar Alianța venită la putere în 2004 le-a impus. Iar de dincolo, întru apărarea acestor măsuri și principii, nu i-am văzut decât pe reprezentanții partidului care formează guvernul. Nu și pe cei care se laudă că au trasat liniile directoare ale conducerii de dreapta, adică pe reprezentanții P.D. Aceștia, într-un spectacol jalnic, au ținut capetele plecate și dinții strâși, acceptând criticile, chiar dacă acestea vizau inclusiv foști miniștri democrați.

Partea comică, pentru nevinovatul spectator, a început și s-a dezvoltat pe măsură ce această tăcere vinovată a P.D.-ului s-a făcut simțită pe timpul dezbaterilor. După încheierea lor, a început însă partea dramatică. Pentru că una e să te lași orbit de conjunctură și, într-un fel, de lașitate, tăcând de dragul dracului până treci puncta, și alta e să treci acea punte la braț cu dracul și cu zimbetul pe buze totodată. Partea dramatică a început odată cu votul și, mai ales, cu fețele democraților care se perindau prin fața urmelor, cu bilele la vedere, iscăind astfel pactul care, dacă am trăi într-o societate normală, ar trebui să-i compromită definitiv.

Dacă în prima parte a zilei de miercuri Partidul Democrat n-a făcut decât să arate că trecerea peste noapte de la socialismul european la populării europene a fost doar o strategie ieftină, în momentul trecerii la vot, ei au făcut ceva mult mai grav. Pentru că și-au pus astfel semnătura nu

doar pe un text de stânga, dar chiar pe un text ce îngropa pactul cu electoratul pe care l-a făcut P.D.-ul, ca membru al Alianței, în 2004. Ei au venit la putere promițând cota unică, promițând măsuri radicale, promițând, practic, că vor respecta niște valori totalmente diferite de cele ale P.S.D.-ului. Trecând prin fața urnelor și susținând astfel un text de moțiune ce înfiera aceeași cota unică, aceleași măsuri radicale, aceleași valori, practic democrații au dat cu bita votului lor în tot ceea ce-i propulsase în Parlament și, pentru o vreme, la putere. Alături de P.S.D., P.D.-ul și P.L.D.-ul, așa-zisul partid liberal alternativă, au îngropat practic, miercuri, toate principiile dreptei românești. Le-au aruncat la gunoi, din dorința de a satisface „pohta” suverană a unui președinte care, rătăcindu-se princoloanele Cotrocenilor, și-a transformat ura viscerală față de Partidul Național Liberal în ideologie.

De-acum, nici nu mai contează dacă P.D.-ul va semna un protocol ferm de colaborare cu P.S.D.-ul lui Mircea Geoană. Ba chiar un asemenea act ar fi de dorit, pentru că ar crea nu Frontul Salvării Naționale, dar măcar Frontul de Lărgă Respirație Națională, conform sintagmei dragi lui Mircea Geoană. Un Front care, cel puțin, ar dovedi sinceritatea de a-și asuma ideologia de stânga.

Acest lucru ar fi, în mod evident, de preferat unor acțiuni duplicitare, prin care P.D.-ul își asumă public principiul de dreapta, dar le dă cu piciorul fără nici o

problemă atunci când conjunctura o impune.

Indiferent de ce se va spune, indiferent de câte scuze a găsit sau va găsi pentru asta, Partidul Democrat condus de Emil Boc și supracondus de Traian Băsescu a făcut miercuri un gest politic dezamăgitor și periculos. Și, mai ales, descalificat. Dar nu aici e drama: pînă la urmă, e un partid care a pendulat conform intereselor de moment de la stînga la dreapta nu a făcut altceva decât să se arate consecvent în inconsecvența sa. Drama e în sondaje, acolo unde o mulțime de votanți nu par deloc interesați încă de principiile politice sau morale, ci judecă precum la fotbal: țin cu echipa asta, indiferent câte blaturi face, pur și simplu pentru că mi-e simpatică. În politică, trăim

încă vremea suporterilor, iar asta s-ar putea să ne coste.

» De-acum, nici nu mai contează dacă P.D.-ul va semna un protocol ferm de colaborare cu P.S.D.-ul lui Mircea Geoană. Ba chiar un asemenea act ar fi de dorit, pentru că ar crea nu Frontul Salvării Naționale, dar măcar Frontul de Lărgă Respirație Națională, conform sintagmei dragi lui Mircea Geoană. Un Front care, cel puțin, ar dovedi sinceritatea de a-și asuma ideologia de stînga.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Poliția ne agasează (II)

Pomeneam săptămîna trecută de deficitul de imagine al polițistului român. În

condițiile în care instituția poliției funcționează mult mai bine ca acum cinci ani și e pe cale să devină ceea ce ar trebui să fie, deficitul de imagine îi poate crea probleme serioase.

Chiar dacă e eficientă – cum cred că e măcar pe cale să devină. Fără credibilitate, poliția nu are nici autoritate. Fără autoritate, nu funcționează cum trebuie.

la gîndiți-vă un pic la imaginea unui polițist generic. Vă vin în minte bancuri cu milițieni? Vă gîndiți la calități precum lipsa de educație, agresivitatea și prostia? Vă gîndiți la șpagă? La incompetență? Nu m-aș mira. Asta e de cele

repreșiune al fostului regim, care nu excludea nici prin finețe, nici prin spirit

» Polițistul român, adică „tablagiul”, principala țintă a bancurilor și a disprețului popular, duce în spate moștenirea urită a Miliției comuniste.

democratic. Mai rău: în imaginarul public Miliția apărea ca un fel de organ de repreșiune handicapat mental sau, în cel mai bun caz, un aparat de tortură de mina

a doua, format din executanți fără creier. Inteligența („diabolică”, bineînțeles) era rezervată Securității, categorie de lux a javrelor de pază și apărare din acei ani. Realitatea însă nu era tocmai așa... După declarațiile, manifestările din spațiul public și interviurile unor foști ofițeri din eșalonul superior al Securității, mi-am dat seama că am cunoscut șefi de post cu

mai mult creier și bun-simț decât colonelii și generalii agramați care pozau în „eminentele cenusii”. Numai că nu te poți lupta cu imaginarul social.

Aș mai spune că de la Revoluția din 1989 au trecut optsprezece ani și mulți dintre milițienii de atunci fie nu mai sînt... polițiști, fie, cu un pic de noroc sau efort, au devenit ofițeri. Doar că furia ori disprețul cetățeanului se revarsă tot asupra polițiștilor de rang inferior, cu care are contact direct, chiar dacă e vorba de oameni angajați în Poliție după 1989. Dar, iarăși, nu te poți lupta cu imaginarul social.

O circumstanță agravantă, care contribuie și ea la construirea unei imagini negative a

polițistului român, este cea trăsătură specifică indivizilor din orice colț al planetei: revolta în fața autorității. În fiecare om există o vină de rebeliune, un impuls spre anarhie. Legea, autoritatea sînt constrîngătoare și îngredesc libertatea individului. În condiții diferite, în situații diferite, dar în esență tot aia e. Și cum nu toți oamenii au o personalitate rebelă de o anvergură atât de mare încît să se apuce să răstoarne regimuri și guverne, cetățeanul de rînd se mulțumește din cînd în cînd cu meschina rebeliune împotriva autorității mici. Bancuri cu polițiști proști au toate popoarele lumii (dacă au și poliție). Ele nu sînt decât o formă a acelei rebeliuni mărunte.

Polițistul român se confruntă cu ambele reflexe pomenite aici: cel local, moștenit și transmis – cel puțin ca tip de atitudine – din anii comunismului, și cel universal, de rebeliune în fața oricărei forme de autoritate. Nu cred că-i vine ușor...

S-A DEZBĂTUT ÎNCĂ O DATĂ. ACEEAȘI CONCLUZIE:

Stăm prost cu cinema-ul

Ar fi nevoie de minimum un milion de spectatori în cinematografe pentru ca filmele românești să fie profitabile în țară, a fost una dintre concluziile la care s-a ajuns în urma dezbaterii de joi, 28 septembrie, de la Institutul Cultural Român (ICR).

R. Chiruță

Până acum, recordul absolut după Revoluție îl deține *Garcea și oltenii*, care a

avut 290.000 de spectatori. Un record trist, au fost de acord participanții la întâlnirea „Producția cinematografică în România de la A la B, de la finanțare la întâlnirea cu publicul”, care va fi cu atât mai greu de depășit.

Moderatorul evenimentului a fost președintele ICR, Horia-Roman Patapievici, iar invitați Daniel Mitulescu, director Metropolis Film, Dan Burlac, producător Saga Film, Mihai Fulger, critic de film, și Liviu Chelcea, directorul Centrului de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii (CSCDC).

Intervenția cea mai contestată de către cei prezenți în sală a avut-o Mihai Fulger, care a susținut că românii nu mai vin la cinema din cauza criticilor de film, care nu reușesc să refacă legătura dintre spectator și aceste producții. Mai mult, lipsa unei reviste de cinema ar fi o altă cauză, în viziunea lui Mihai Fulger, pentru absența publicului.

Mai mult pragmatism și mai puțin romantism

Pe de altă parte, Daniel Mitulescu a precizat că un film românesc nu-și scoate banii în țară și pentru asta e important să iasă în străinătate. „Totmai de aceea, este esențial pentru un regizor să-și creeze o identitate prin festivaluri, pentru că această imagine îi folosește mai departe. Prezența la un festival ridică prețul unui film cu 30-40%, iar cronicile aferente aduc notorietate”, a întărit și Dan Burlac.

Producătorul a explicat că un film de festival poate câștiga până la 300.000 de euro din difuzare în sală de cinema, la televiziuni și pe DVD-uri, în timp ce o peliculă care nu a intrat într-un concurs ajunge la doar 30-40.000 de euro. De aceea, au susținut o parte dintre cei prezenți, nu e nici o rușine să participi la festivaluri internaționale. „Deja cinema-ul românesc are o notorietate atât de puternică, încât producătorii din afară au cumpărat viitorul film al lui Horațiu Malălele, *Nunta mută*, fără să mai citească scenariul”, a afirmat Dan Burlac.

O altă concluzie a fost că s-ar impune mai mult pragmatism și mai puțin romantism în producerea de filme, iar o bună soluție pentru revitalizarea difuzării acestora ar fi reinvierea, cel puțin pentru o perioadă, a caravanelor cinematografice.

Lucian Dan Teodorovici, câștigător al concursului CNC

Senior editorul „Suplimentului de cultură”, Lucian Dan Teodorovici, se numără și anul acesta printre câștigătorii concursului lansat de Centrul Național al Cinematografiei (CNC), în calitate de scenarist.

Scenariul câștigător este realizat după romanul *Sînt o babă comunistă!*, semnat de Dan Lungu și apărut la începutul acestui an în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom. CNC va finanța proiectul la secțiunea lungmetraj ficțiune, titularul acestuia fiind casa de producție Media Pro Pictures, iar regia aparținându-i lui Stere Gulea.

Lucian Dan Teodorovici s-a aflat pe lista câștigătorilor de anul trecut cu alte trei scenarii. „Prima oară am participat sesiunea trecută, cu un scenariu la lungmetraj după romanul meu, *Cercul nostru vă prezintă*, și cu două scurtmetraje, *O zi bună* și *Bomboane de ciocolată*. Anul trecut am câștigat cu toate trei. Acum însă mă bucur enorm că am putut să confirm ca scenarist, de data asta semnind pentru adaptarea cinematografică a romanului unui alt scriitor și, totodată, bun prieten, Dan Lungu”, declară Teodorovici. Acesta consideră că un atu în câștigarea concursului l-a reprezentat în mod cert subiectul, care-i aparține scriitorului Dan Lungu. „Subiectul e unul excepțional, cartea lui a și avut un mare succes și îl are în continuare. Cred că asta a contat în primul rând. Îmi place totodată să cred însă că a contat și modul în care am tratat eu subiectul ca scenarist, îmi place să cred că a fost convingătoare imaginea vizuală prin care am redat în scenariu ceea ce Dan Lungu a prins în carte”, este de părere realizatorul rubricii „Cercul nostru vă prezintă” din „Suplimentul de cultură”.

Cea mai mare finanțare din partea CNC – 1,92 milioane de lei – a primit-o Nae Caranfil, pentru proiectul de lungmetraj ficțiune *Alice în țara tovarășilor*. Pe lângă *Sînt o babă comunistă*, proiect clasat pe locul al doilea și finanțat cu 1,6 milioane de lei, CNC a mai finanțat alte cinci proiecte de lungmetraj ficțiune: *Ceva bun de la viață* (Media Pro Pictures), regia Dan Pița, scenariul Răsvan Popescu – 1,15 milioane de lei –, *Domnișoara Christina* (MDV Film), regia și scenariul Adrian Istrătescu-Lener – 1,13 milioane de lei –, *Recliem pentru un evreu* (Castel Film), regia Alexa Visarion, scenariul Adrian Lusting – 860.000 de lei –, *Medalia de onoare* (Scharf Advertising), regia Călin Netzer, Tudor Voican – 720.000 de lei – și *Acvariul domnului „U”* (Castel Film), regia și scenariul Ovidiu Georgescu – 620.000 de lei.

Cristian Mungiu, câștigătorul Palm d'Or la Cannes pentru *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, a obținut la această sesiune de concurs o sumă totală de 1,1 milioane de lei, în calitate de scenarist pentru două proiecte: 900.000 de lei, împreună cu Ioana Uricariu, pentru proiectul de debut lungmetraj ficțiune – *Periferic*, produs de Saga Film și regizat de Anatol Reghinvoschi –, și 200.000 de lei, pentru proiectul de scurtmetraj ficțiune *Baia Mare-Constanța și retur*, produs de Mobra Film și regizat de Constantin Popescu.

SUPLIMENTUL LUI JUP

PE ULTIMUL LOC ÎN EUROPA

Liviu Chelcea a prezentat un studiu al CSCDC din care reiese că România este pe ultimul loc în Europa ca număr de cinematografe, număr care s-a diminuat de 7 ori din 1995. „Mai există doar 85 de cinematografe în țară, fără a lua în considerare tendințele recente de contrare a sălilor în mall-uri”, a explicat directorul. Cel mai prost la acest capitol stau sud-vestul țării și Oltenia, în timp ce pe primul loc se află Bucureștii și județul Ilfov.

În schimb, la nivelul Uniunii Europene, în 2006 se înregistrează o tendință de creștere a numărului de spectatori cu 3,6%.

» **"CONSTRUIEȘTE-ȚI
COMUNITATEA!"****Dincolo de micile imperfecțiuni, proiectul în ansamblu e o încercare onestă de a pricepe, în primul rând, de ce o intervenție socială coerentă e aproape imposibilă în Rahova-Uranus.****LA LOC teleCOMANDA**

Alex SAVITESCU

Frații Jderești

CSI de Bragadiru se pune în funcțiune, în fiecare seară, în menajeria suprarealistă a lui Dan Diaconescu Direct. Alături de Agatha Christie din Caracal, Luis Lazarus investighează dispariția unei avocate din Brașov. Vorba aceea: a fost sau n-a fost...? A omorât-o soțul, zic unii. A fugit cu amantul, spun alții. Zeci de invitați trec prin platou pentru a lansa propriile ipoteze asupra cazului. Ai senzația că te-a aruncat cineva într-un capitol dintr-un volum al Rodicăi Ojog Brașoveanu. *Telefonul din bikini sau Necunoscuta din congelator? Coccoșatul are alibi sau Plan diabolic?* Antenele tremură de la ațția neuronii tur(ba)ți la maximum preț de circuit ceasuri bune. Pe ecran se succedă imagini cu biata femeie, în vacanță, la Dubai.

Alt mister: ce rezultă din succesiunea de poze? Că împincinata avea viață dublă sau că băieții de la OTV au descoperit prezentările în Power Point? Dan Diaconescu vorbește la un moment dat despre „o pată mare de sînge” găsită în mașina celei dispărute. „Pata mare de sînge”, oralizată cu atîta poftă de vampir de gazda walki-talkie-show-ului de noapte, se transformă deodată într-una „mică”. Asta după ce o doamnă de la Masa Misterelor îl corectează pe moderator. Invitații dezbatab neobosiți, orele trec, noaptea se face zi, urmează alte ediții. Lazarus și Diaconescu aduc în discuție alte piste, dar toate par să se infunde. Într-un asemenea moment de impas, pe ecran apare o întrebare adresată auditoriului: „Credeți că domnul X s-a oprit în

padure ca să-și facă nevoile?”. Din acest moment, este clar pentru toată lumea: indiferent ce ar răspunde telespectatorii, e cit se poate de limpede că „știi ei ceva”, din moment ce lansează o asemenea interogație. Evident, omul își face nevoile. Cînd și unde, numai Dumnezeu știe. Întrebarea, iertată fie-mi stilul direct, e: dar trebuie să și le facă în direct? Din acest moment, am renunțat să mă mai uit la emisiune. Nu de alta, dar mi-a fost o frică teribilă să nu văd pe ecran următoarea întrebare-cheie în anchetă: „Era parfumată hirtia igienică?”.

Drept urmare, posturile de nișă aduse pe cablul românesc pot fi scoase liniștit din grilele de program. De ce am mai avea nevoie de AXN, Hallmark sau AXN Crime, dacă avem OTV sau DDTV? Ce rost mai au seriile bune cu și despre crime și criminaliști cînd îl putem urmări pe neobositul Luis Lazarus, acest Sherlock Holmes al disparițiilor sau aparițiilor misterioase?

Cuplul Lazarus – Diaconescu îmi aducea aminte, pînă acum citeva săptămîni, de unele personaje din scheciurile lui Horațiu Mălăele. Acum, cei doi au reușit să desăvîrșească personajul fabulos al lui Corneliu Porumboiu, pe domnul Jderescu, proprietar-prezentator de televiziune din Vaslui. Aștept cu nerăbdare ca, după rezolvarea cazului avocatei dispărute, în onoarea investigațiilor, un ansamblu de dansuri folclorice să marcheze momentul cu un cîntec „de joc și voie bună”.

Arta comunitară: Va urma?

Undeva pe unde începe Calea Rahovei, într-un loc în care urmele vechiului cartier Uranus se mai păstrează, un grup de regizori, proaspăt absolvenți ai UNATC, au vrut să (re)construiască

o comunitate. Cei de la tangaProject au propus, pentru prima dată în România, un proiect de teatru social sau, așa cum îl numesc ei, artă comunitară.

Constantin Vică

Aflat la intersecția între estetică și act de implicare socială, „Construiește-ți comunitatea!” e un proiect dedicat acestor limite: plasat într-un cartier central, dar exclus, între urmele arhitecturii ceausiste și casele interbelice gata să cadă, jucat într-un parc inexistent pe hărțile orașului (numit de copii „Va urma”), produsul celor cinci regizori e, de fapt, produsul unui an de colaborare între locuitorii zonei și artiști.

Arta socială vrea să modifice ceva nu în receptarea estetică, ci prin metode estetice să explice și să înțeleagă cit mai bine problemele minorităților discriminate și excluse. Care ar fi scopul? O mai bună redefinire a comunității dintr-o zonă. Regăsirea legăturilor de identitate, dacă ele există, și formarea toleranței, altă internă comunității (compusă din romi și români), cit și externă ei (legătura dintre cerința de toleranță a romilor și toleranța lor față de alți excluși).

Desfășurat pe 27, 29 și 30 septembrie, setul de cinci reprezentații din parcul „Va urma” a încercat să ofere un context pentru semnificarea problemelor. Propriu-zis, doar două dintre momente au avut directă legătură cu situația dezastruoasă a locuitorilor din Rahova-Uranus. Primul – *Afară!*, regizat de David Schwartz și scris de Mihaela Michailov – a atins o problemă fierbinte: ce facem cu evacuații din casele naționalizate și acum restituite? Preluând un caz din cartier, reprezentația a generat identificarea între spectatori (în marea lor majoritate romi din cartier, copii și bunici) și situație. Reacțiile au

dovedit că scopul social al momentului (jucat foarte realist, în optica zonei, de către actori) a fost atins. Un alt experiment destul de reușit a fost momentul *Live*, propus și regizat de Bogdan Georgescu. Simularea unei ședințe a Parlamentului fix în parc, alături de grupurile discriminate. Utilizînd tehnologiile actuale ale re-reprezentării (o cameră filmă participanții și-i proiecta pe un ecran), dar și clownii pe post de „autorități”, pentru a semnaliza derizoriul deciziilor politice în raport cu gravitatea problemelor, show-ul interactiv, cu mici accente patetice, a deschis o platformă de expresie pentru diferiți excluși.

Cinci regizori au ieșit din teatru pentru a reduce diferențele

Celelalte trei momente nu s-au raportat direct la noțiunea unei comunități, ci mai degrabă la grupuri sociale aflate în criză. Ce se întîmplă cu donatorii de sînge, s-a întrebat Ana-Maria Costea, într-un moment regizat de Miruna Dinu. Criza donatorilor e criza unui întreg sistem de sănătate, care descoperă probabil o altă criză, cea a solidarității. Dar situația blocului M5, dintr-un cartier oarecare, care nu își poate plăti căldura pe timpul iernii? Astfel de cazuri – blocuri care „trăiesc” doar pentru că au afișate mesh-uri imense pe fațade – sînt bune exemple ale clivajului existent, în România, între adepții colectivismului și individualismului. Scris de Paul Dunca, regizat de Ioana Păun, acest moment ar fi putut avea deschiderea „ideologică” cea mai mare: confruntarea între

cei cu resurse și cei fără, cei cu avantaje și cei fără, „copiii” regimului comunist și cei care refuză solidaritatea doar pentru că ea e mult prea aproape de comunizare. Că nu a avut-o, asta e altceva.

Un alt moment care nu și-a dus pînă la capăt intenția e cel scris de Andrei Ioniță și regizat de Vera Ion. Un centru de reeducare, în care copiii sînt liberi să facă ce vor. Distanța între teoria educației și modificarea comportamentală e imensă. Copiii nu fac niciodată fapta corectă. De ce? Finalul rămîne fără explicații. Un fel de fabulă postmodernă? Care era impactul asupra comunității?

Dincolo de micile imperfecțiuni, proiectul în ansamblu e o încercare onestă de a pricepe, în primul rînd, de ce o intervenție socială coerentă e aproape imposibilă în Rahova-Uranus. Faptul că cinci regizori au ieșit din teatru pentru a reduce diferențele și pentru a explica discriminarea într-un proiect propriu reduce limita imposibilului. Ce a înțeles comunitatea? Probabil e prea devreme să aflăm.

„Construiește-ți comunitatea!”, un proiect tangaProject (prin ONG „Ofensiva Generozității”), finanțat de AFCN

5 povești: Cod Roșu, Afară!, Fapte, Plasă, Live
Regizori: Miruna Dinu, David Schwartz, Vera Ion, Ioana Păun, Bogdan Georgescu.
Actori: Sânziana Nicola, Andreea Eșanu, Florina Gleznea, Maria Obretin, Sorin Poamă, Andrei Șerban, Alexandru Secareanu, Monica Marinescu, Ana Pepine, George Costea, Florina Gleznea, Kiki Găvrus, Edgar Nistor, Lala Misosnyk, Andrei Ioniță.
<http://ofensivagenerozitatii.blogspot.com/>

PUBLICITATE

În chiloței și maiouț

Timpe de 4 zile – 27, 28, 29 și 30 septembrie –, la Centrul Național al Dansului s-a dansat la greu. Inițiativa CNDB a fost una de colectare și promovare a celor mai recente creații coreografice, într-un program care a avut meritul contaminării cu discursuri corporale diferite. Faptul că au putut fi văzute, unul după altul, spectacole pe

care, de multe ori, nu le leagă decât spațiul de performare te face să înțelegi mult mai bine strategia repertorială laxă a Centrului și piste multiple de evoluție în aproape doi ani de la înființare. *Restart 07* a fost, deopotrivă, o prezentare de concept artistic și o mapă a Centrului cu localizări estetice variate.

Mihaela Michailov

Un tip stă pe un scaun și-ncepe să vorbească. A început să danseze pentru că își dorea mai mult decât orice revista „Cutezătorii”. A mers la cerul de balet sperând că o va primi acolo. Și-a primit-o. Povestea lui Fieroiu începe de la un maiouț și niște chiloței, trece rapid printr-un liceu de muzică pe care, cu bunicii de mină, după o noapte de mers cu trenul, îl confundă cu liceul de coregrafie, unde rămâne, asumându-și conștiințios, ca un brav cititor de „Cutezătorii”, tot ce are de făcut.

Solo-ul conceput de Florin Fieroiu, *Nimic.Precis*, e un cum de mici nimiciuri esențiale. Un complex de întâmplări care decid aleatoriu și în același timp vital existența, cu de ce-uri inexplicabile și de la un punct încolo hilare, dacă stai să te gîndești spre ce te-au dus. Între hotărârile grele și arbitrarul inevitabil se înscrie devenirea fragilă. Corpul autobiografic își narativizează la început startul coregrafic, pentru ca, ulterior, să-nceapă să danseze. Fieroiu se povestește frust și cu mult umor. Deplasarea de la o întimplare verbalizată la evoluția mișcării e construită ca o înaintare pe gradene. Ce ajungi să fi pleacă din ce se întâmplă să fi într-un anumit moment. Restul e doar curs firesc, care pare însă atât de haotic cînd te întorci în miezul lui. *Nimic.Precis* e un fel de artistic life in progress. De căutare care ține calde nesiguranța și tatonările unui parcurs. Fieroiu păstrează intenționat o stare de confuzie, de nedefinit, de claritate blurată în forma și conceptul spectacolului.

Corpul lui, foarte vag luminat, se mișcă exact ca o umbră indecisă într-un spațiu de imprecizii relevante pentru ce are coregraful de spus. Mișcarea începe stilizată, iar în secunda următoare atinge cotidianul ca și cum corpul ar fi o teavă prin care cornețele gesturilor sint trase într-un fel și devin pe parcurs dezbrăcate de orice estetism. Fieroiu filtrează perfect punctul în care ajungi să-ți transpui corpul și punctul în care te întorci. „Gradele gradației” și decantării pun corpul în poziția de procesor motric care se caută bîjbîit, indecis. *Nimic.Precis*, unul dintre cele mai inteligent structurate spectacole de la CNDB, lucrează cu materialul vulnerabil al indeterminărilor. După o fugă dementă, corpul nu se mai mișcă. Autoficțiunea din spectacolul lui Fieroiu are câteva puncte în comun cu cea din *preview*-ul lui Manuel Pelmuş. În ambele, raportarea subiectivă la un corp adesea derutat e corporalizată prin referințe autobiografice. Aportul biografic e nivelul prim de la care fiecare pleacă în direcția unor asumări personale.

Corporis Memoriae – compus din „tranșe” de stări și memorii corporale

În *Harta gîndurilor*, auzi mintea Mariei Baroncea. Există un foșnet convulsiv al creierului, pe care

alternarea mișcărilor – de la ghemuire la saltul pe vîrfuri – îl conține fără să piardă nimic din hîrșitul minții și din vîrtejul corpului. E ca și cum fiecare zbrîmîit neuronal coboară și în același timp urcă în mișcare. Zgomotele de fricțiune produse live de tălpile lui Florin Fluieraș, care calcă pe pietricelele dintr-o cutie, dau cea mai acută senzație de penetrare a minții în corp.

Maria Baroncea reușește să instituie și să te facă să pleci cu această senzație-bumerang. Într-o formulă anterioară, în locul zgomotului, era folosit un text. În forma actuală aleasă de coregraful, trepidațiile tălpilor trasează, într-o relație mult mai strînsă minte-trup, harta mentală a corpului. Senzorii creierului se aud și se văd în corp.

Corporis Memoriae, conceput de Valentina de Pianta Niculae, e un spectacol de dans modern, compus din „tranșe” de stări și memorii corporale, care funcționează mult mai bine decît împreună. Sint anunțate și enunțate câteva posibile raporturi piele-gînd, creier-corp – două dușuri clătesc părul dansatorilor în cel mai bine gîndit moment din spectacol –, care încă nu sint duse pînă la capăt. Ce-i lipsește spectacolului e tocmai relevanța de ansamblu a colajului.

Nimic.Precis, de Florin Fieroiu

PUBLICITATE

Economie, Jurnalism, IT, Medicina, Arhitectura!

Demonstrează ca esti EXCELENT in domeniul tau!

www.studentul.ro

Parteneri   Parteneri media

bitdefender   GE Money   CARPATCEMENT HEIDELBERGCEMENT Group   Pfizer

WALL-STREET   DILEMAVECHE   Suplimentul CULTURAL

studentul.ro   arhitectura   medicina   it   economie   jurnalism

Un proiect Voluntari pentru Idei si Proiecte

Radio România Muzical

Seară de operă - ediție specială

LEGENDA “LUCIANO PAVAROTTI”
Interviu cu Luciano Pavarotti la 70 de ani
Declarații la moartea marelui tenor
Cele mai frumoase momente din cariera sa

Sâmbătă, 6 octombrie, ora 19,00

Emisiune preluată și de Radio România Cultural

Suplimentul CULTURA
DILEMAVECHE
OBSERVATOR CULTURAL
SAPTESERI

97,6 și 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz și more

CU SIMȚURILE ÎNGÎNDURATE

Analiză: Bienala de la Veneția 2007

Considerat evenimentul total al artei contemporane internaționale, Bienala de la Veneția din vara aceasta a încercat să reconstruiască peisajul lagunar, de un extravagant impact turistic, cu pretențiile de expunere a ceea ce poate fi gustat și cercetat ca reprezentativ în cultura vizuală a unei lumi supraîncălzite politic.

Charles Gaines

Cătălin Gheorghe

Alături de puternice proiecte artistice angajate în redarea unui mesaj politic, curatorul celei de-a 52-a ediții a Bienalei, Robert Storr, a instalat și o serie de lucrări ce utilizează pattern-uri decorative, însă cu ermetice simboluri ale conflictului, opririi, rezistenței și morții.

În concepția lui Storr, arta vorbește despre dihotomiile ridicele dintre frumusețe și politică, dintre critică și senzorialitate.

Semnalind diferitele corespondențe dintre gândire și simțire (*Think with the Senses, Feel with the Mind*), Storr propune vizionarea unor momente ale dislocării politice, culturale și economice ale oamenilor din diferite regiuni ale lumii, în relație simbolică cu momente

critice ale istoriei contemporane bulverstate de conflicte etnice și militare.

Într-o machetă realizată cu patru ani înainte de schimbarea cursului istoriei contemporane la 9/11, Charles Gaines redă mecanica prăbușirii unui Boeing la periferia Manhattanului. Un accident dintr-o posibilă istorie civilă a New York-ului se poate suprapune peste istoria reală a unei posibile ficțiuni cu teroriști. În oglindă, lucrarea lui León Ferrari redă crucificarea lui Cristos pe aripile unui bombardier american, aflat în picaj lângă o ciupercă atomică atât de similară sculpturilor ce redau formele vieții organice. Colind imagini ale iconografiei militare actuale a infernului american cu ilustrațiile lui Botticelli la *Divina Comedie* a lui Dante, Ferrari creează o tensiune narativă vizuală înfrigorată.

Fotografia ajunge să funcționeze ca document, redând de pildă imaginea unui oraș distrus de bombardamente (Beirut, în seria fotografiei Gabriele Basilico) și oferindu-ți posibilitatea unei reflecții în coadă de pește, împărțindu-te între sentimentul de perplexitate față de conflictul care a decimat attea vieți și regretul că interesante construcții ale arhitecturii anilor '50 au fost distruse pentru totdeauna.

Într-o altă serie de fotografii, artistul japonez Tomoko Yoneda prezintă locuri marcate de puternice conflicte militare: cimpurile minate localizate pe un teren de fotbal din Sarajevo sau cele din zona demilitarizată din Panju City, Coreea de Sud, care a devenit peisaj de interes turistic, sau o priveliște către Israel de la înălțimile unui sat controlat de Hezbollah.

La rândul ei, folosind mecanismul conceptual al încălzirii imaginii înregistrate

fotografic cu ironia titlului, Rosemary Laing prezintă o serie de centre de detenție pentru emigranți, cu mesajul „and you can even pay later” („și chiar poți plăti mai târziu”) sau „welcome to Australia” („bine ați venit în Australia”).

Fotografiile lui Pavel Wolberg surprind momente ale revoltei palestinienilor în teritoriile ocupate, ale evacuărilor forțate din regiune sau ale înmormintării lui Arafat.

În instalația sa monumentală de 3.556 de desene ale busturilor soldaților americani uciși în Afganistan și Irak (fără a-i include și pe cei răniți), Emily Prince realizează o impresionantă frescă a morții, portretizată într-o memorie vizuală colectivă. Folosind aceeași tehnică a portretului, Neil Hamon înfățișează soldații la posturile lor, în gherete și tranșee, în diferite zone de conflict armat ale lumii. Influența deciziilor politice asupra creării stărilor de război e reflectată

advers în filmul video a lui Melik Ohanian, care face o paralelă între rolul jucat de SUA în tragedia chiliană de pe 9 septembrie 1973, când a sprijinit lovitură de stat care a dus la asasinarea lui Salvador Allende și trimiterea în închisoare a mii de susținători politici pacifiști, și tragedia americană din 9 septembrie 2001.

Oarecum detașat, partizan al ironiei, Nedko Solakov construiește schița unui studiu vizual, pornind de la relatarea încercării sale de a cerceta acuzele apărute într-un articol și venite din partea Rusiei, cu privire la posibilitatea ca Bulgaria să continue producerea și comercializarea armei de asalt AK-47, concepută de Mikhail Kalashnikov la sfârșitul anilor '40. În perioada socialistă, Rusia ar fi oferit permisiunea și întreaga documentație în vederea producerii armei automate la sud de Dunăre, pentru aprovizionarea Blocului Sovietic. Bulgarii însă pretind că ar fi stopat producția, iar acum manufacturează un model în întregime modernizat al puștii de asalt (numit AR), în acord cu standardele NATO, organizație care ar fi decis să trimită aceste arme noii armate irakiene.

Într-o întâlnire stabilită (prin intermediul ministrului Culturii – o doamnă drăguță, după cum precizează artistul) cu directorul fabricii bulgare de armament, Solakov a descoperit un manager încântat de tehnica militară rusească, un lider preocupat de soarta a peste 5.000 de angajați și o cunoștință gata să-l ajute să achiziționeze o armă AK-47 veche, pentru a o expune la Veneția, alături de imagini „necontrovertate” ale armelor produse în Bulgaria. Deoarece autoritățile italiene nu i-au permis să introducă arma în țară, a fost nevoit să achiziționeze una dintr-un magazin italian, armă care s-a dovedit a fi o AK-47 produsă în România. Povestea se termină cu un comentariu ironic asupra finalizării, fără detalii mediatizate, a negocierilor

León Ferrari

Rosemary Laing

România la scara unui monument

Conceptută de curatorul Mihnea Mircan, cu sprijinul Fundației Plan B din Cluj, expoziția *Low Budget Monuments*, instalată în Pavilionul României de la Veneția, propune utilizarea înțelesului unei economii simbolice pentru a descrie posibilitatea schimbării statutului monumentelor în accepțiunea lor istorică, artistică, politică și socială.

Reconsiderarea monumentalității e prefigurată însă de intervențiile în desen ale lui Dan Perjovschi, realizate în cele două spații puse la dispoziția lui Storr, Arsenale și Pavilionul Italian din Giardini. Perjovschi nu e un artist despre care să se scrie, ci care ar trebui recomandat „de văzut”. Trăind caricatural probleme resimțite global și modificate artificial de mass media, Perjovschi examinează realități controversate pe care le înscrie empiric „pe coala albă a minții” tuturor. Fiecare „adevăr” e o ficțiune subînțeleasă, cu consecințe rechizitorii. Sint chestionate războiul pentru democrație, inerția exploatare, prejudecățile burgheze, uzura sistemelor politice. Creînd mici monumente ale contradicției și contrarietății, Perjovschi disrue socluri ale acceptării „narațiunilor oficiale”, propunând interpretări ironice, uneori chiar cinice, care ar reevalua situații impuse imperativ ca *status quo-ur*.

La rândul lor, reprezentînd participarea României în competiția culturală a pavilionelor, Cristi Pogăcean, Victor Man, Mona Vătămanu și Florin Tudor reconsidera ideea și materialitatea monumentalității într-un joc colectiv al deconstruirii soclurilor conservate în conștiința publică.

Carpeta orientală pe care e țesută imaginea excesiv mediatizată a celor trei jurnaliști români răpiți în Irak, flancată ostentativ de militanții islamisti, reconstituie flagrant scenariul unui moment critic din istoria recentă a manipularii. Cristi Pogăcean găsește formula strategică de a deconspira fabricarea unei traume printr-un debușeu iconografic familiar.

În fața pavilionului e instalat un obelisc cu lăcașuri pentru păsări, realizat de Cristi Pogăcean, sugerînd vulnerabilitatea justificării politice a ridicării monumentelor în relație cu faptul divers al deteriorării lor publice prin efectul eroziv al descompunerii excrementelor de porumbel.

Pe fațada pavilionului, Victor Man a îmbrăcat fiecare literă din cuvîntul „ROMÂNIA” în blană, semnalizînd o relație intimă cu monumentalitatea numelui țării în care locuiește. Declarația sa autobiografică se continuă în interiorul pavilionului, unde subiectivitatea sa e autoironic monumentalizată în fragmente dispersate și eliptice ale istoriei sale personale. Un ciine-bibelou e așezat, într-o poziție vulnerabilă, pe o platformă cu rotile, care stă pe un soclu de lemn. Într-un tablou monumental e redată o ceremonie a unor personaje cu cap de ciine, iar într-o vitrină de mobilier din anii '70 se regăsesc obiecte din uzul personal al memoriei artistului.

Într-o altă lucrare a sa instalată în pavilion, respectiv trei plăci de ceramică funerară pe care sînt imprimate trei *still-uri* din filmul *Nosferatu* a lui Murnau, reprezentînd

momentul însemnării crucii pe ușile celor ucși de ciumă, Victor Man pare a încerca să îngroape asocierea primei imagini care apare în mintea unui occidental despre România cu legenda lui Draculea.

Intrarea în pavilionul României e obturată parțial de o casă de beton, instalată de Mona Vătămanu și Florin Tudor, ce pare a consuma spațiul pînă la claustrofobie. Senzația e accentuată de teancul masiv de ziare, instalat în același spațiu, și care au fost publicate în 150.000 de exemplare pentru a fi distribuite gratuit ca supliment discursiv al expoziției. Publicația, intitulată *Memosphere. Re-thinking Monuments*, cuprinde o serie de articole care contextualizează regîndirea funcției monumentului ca creșcență ideologică eruptivă în spațiul public.

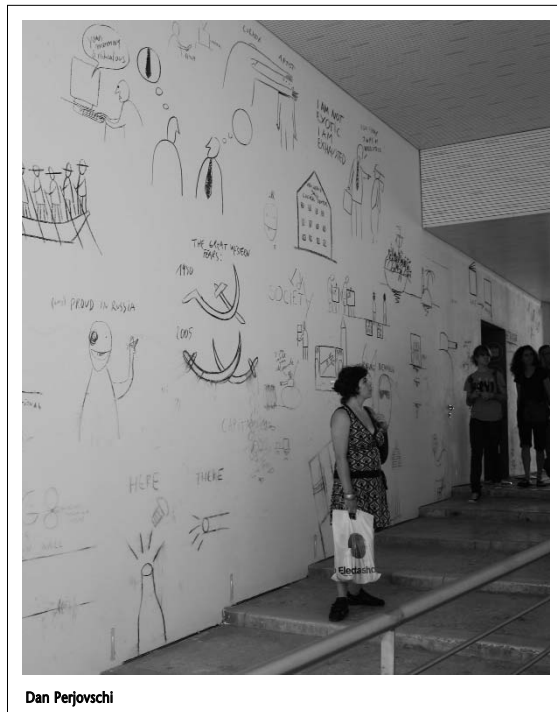
Cealaltă lucrare a cuplului Mona Vătămanu și Florin Tudor, instalată în interiorul pavilionului, recuperează simbolul teritoriului de pe care a fost demolată biserica Văcărești în timpul regimului comunist, prin redarea video a unui *performance* în care e retrasat topografic locul faței. Pe pereți sînt suspendați saci de ciment stigmatizați din care s-a prelinș pe ziduri praful.

În fine, ultima lucrare, instalată pe o cuvertură așezată pe jos la intrarea în spațiu, este un teanc cu cîteva exemplare din cartea *CEAU*, editată de Christoph Büchel și Giovanni Carmine, reproducînd o colecție de 300 de tablouri și lucrări grafice, produse în vremea comunismului, care îl portrează în diferite ipostaze pe Nicolae Ceaușescu.

Proiectul *monumentelor cu bani puțini* e construit pe o idee cit se poate de interesantă, care poate să așeze în dezbatere practica artistică ca modalitate de răspuns vizibil, în replică la mistificarea spațiului și conștiinței publice prin monumentalizarea oficială a puterii, însă metafizicarea excesivă propusă în livrarea (poate și în selectarea) lucrărilor îi sabotează elanul de convingere.

Cristi Pogăcean

Dan Perjovschi

ruso-bulgare legate de drepturile de proprietate intelectuală asupra armei de asalt, probabil în urma observației pe care ar fi făcut-o bulgarii cu privire la drepturile lor de autori ai iaurtului.

Reflecția asupra drepturilor de proprietate a patentului *kalashnikov*-ului poate părea o abordare care maschează o reflecție asupra morții. Interesul lui Robert Storr de a concepe o expoziție din perspectiva inversării facultăților de a trăi lumea și a alăturării paradoxale a prezentului cu trecutul e împărtășit cu ușurință vizitatorilor. Între un oarecare amuzament trist și o oarecare crispare cu sînge rece, vizitatorul trece de la o stare la alta, experimentîndu-și propria situație problematică într-o lume a exacerbarii puterii, a înabășirii protestului și a acceptării tresărite a amenințării cu ultima suflare.

În cele 10 video-uri ale sale, proiectate de o parte și de alta a unui culoar obturat de picturi reprezentînd moartea și de fotografii ale unor morminte împodobite cu accesorii personalizate, Yang Zhenzhong surprinde chipurile a zeci de oameni de diferite naționalități, spunînd, fiecare în limba sa: „voi muri”. O declarație inocentă, universal acceptată, fără recurs.

Anul acesta, Bienala de la Veneția prezintă unul dintre cele mai cutremurătoare proiecte artistice, pe care mulți vizitatori îl trec cu vederea din cauza instalării sale exigent de minimal: un video de 13 minute înfățișînd o bătrînă întinsă pe un catafalc, o ramă goală pe un perete impecabil de alb, un text care frizează transparența, scris pe o piatră funerară.

Sub această formă, Sophie Calle prezintă moartea anunțată a mamei sale din primăvara anului trecut – *Pas Pu*

Saisir la Mort: „Monique a vrut să vadă marea pentru ultima oară. Pe 31 martie am mers împreună la Cabourg. Ultima călătorie. Ziua următoare, «pentru a pleca cu picioarele frumoase»: ultima pedichiură. A citit *Ravel* de Jean Eche-noz. Ultima carte. Un om pe care îl admira de mult timp, însă fără să-l fi cunoscut vreodată, a venit la căpătîul ei. Ultima întîlnire. A organizat ceremonia de înmormîntare: ultima ei sărbătoare. Ultimele pregătiri: și-a ales rochia de înmormîntare – bleumarin cu motive albe –, o fotografie în care zîmbește, pentru piatra sa tombală, iar ca epitaf: «M-am uitat deja!». A scris un ultim poem, pentru obituar. A reținut cimitirul Montparnasse drept adresă definitivă. Nu vroia să moară. A reamărcat că asta era prima dată în viața ei cînd nu mai era nerăbdătoare. Au curs ultimele ei lacrimi. În ziua de dinainte de a muri, a repetat fără încetare: «Ce bizar! Ce păcat!». A ascultat *Concertul pentru clarinet în La major*, K622 de Mozart. Pentru ultima oară. Ultima ei dorință: să plece cu muzică, în muzică. Ultimul lucru pe care și l-a dorit: «Nu vă faceți griji». Griji... ultimul ei cuvînt. Pe 15 martie 2005, la ora 15, ultimul suris...».

Lîngă un tablou în ulei, reprezentînd-o pe mama ei în tinerete, Sophie Calle a notat: „Simultan, pe 15 februarie 2006, am primit, ca prin mister, două telefoane: că sînt invitată să expun la Bienală și că mama mea mai avea doar o lună de trăit. Cînd i-am spus mamei că voi expune la Veneția, mi-a zis: «Cînd mă gîndesc că eu nu voi mai fi...» Dar este.”

Bienala de la Veneția, ediția a 52-a

Think with the Senses, Feel with the Mind. Art in the Present Tense

curator: Robert Storr

10 iunie – 21 noiembrie 2007

O reflecție asupra statutului estetic al expozițional

Pentru vizitatorii grăbiți, prinși între dorința de „a vedea cu ochii lor” marea expoziție și „a simți pe pielea lor” gloriul oraș, camerele digitale au devenit accesorii organice, extensii ale memoriei locurilor care vor putea fi revizitate, „ca și cum” chiar ți-ai fi dat silința să fii acolo. Unele lucrări apar sub forma unor texte, pe care nu îți permiți să le citești printre rînduri și le înregistrezi pentru a le parcurge mai tîrziu. Alte lucrări apar sub forma unor instalații complexe, ale căror obiecte și relații nu le poți percepe la o primă vedere, le fotografiezi și treci mai departe. În cazul acesta se poate vorbi despre o transgresare contrariantă a momentului experienței estetice, un moment amînat care îți afectează perspectiva, diminuîndu-ți experiența perceptivă petrecută în spațiu și extinzîndu-ți experiența reflexivă pe care o ai în fața fotografiei, respectiv a imaginii spațiului simbolic organizat de mesaje accelerate.

„S-a ajuns să fie politica adevărul atunci cînd el

Dialog între Emilia Chiscop și Cristian Mungiu

EMILIA CHISCO: Doresc, așa cum v-am spus, să dedicăm acest interviu filmului 432, în exclusivitate. Povestea pornește de la un caz real și mi-ați spus într-o discuție anterioară că nu ați schimbat la ea nimic semnificativ. M-am gîndit după film că într-o cameră de hotel din Iași, două fete de vîrstă apropiată ca la mea au trăit într-o zi de acum 20 de ani o experiență care le-a marcat ireversibil viața. Nu pot să nu vă întreb, deși pare copilăresc: ați cunoscut personal oamenii care au stat la baza personajelor dumneavoastră? Mai știți ceva de ei? Ce fac acum Otilia și Găbița? Or mai fi ele încă prietene, s-or fi măritat, o fi rămas Otilia cu Adi? Ce-o mai fi făcînd domnul doctor Aldea? (coincidența de nume cu familia medicului neurochirurg și profesorului de la Universitatea de Medicină din Iași este amuzantă). De domnul Bebe nu sînt curioasă să aflu noutăți, deși a fost jucat magistrat de Vlad Ivanov...

E.C.: Toată lumea e de acord că ideea filmului, centrată pe interdicția avorturilor în România lui Ceaușescu, este extraordinară, dar eu cred că forța acestui film stă în detalii și în realismul lui crud, dar extrem de autentic. Fără aceste elemente, acțiunea filmului putea fi una banală. Nu v-a fost teamă că o poveste inspirată dintr-o realitate românească nu va fi înțeleasă de cei care sînt străini de ea?

E.C.: Revin la detalii. Dumneavoastră scrieți: „Filmul din mîntea mea e mai mare decît filmul de pe ecran. În spatele fiecărui cadru sînt atîtea amănunte de care îmi place să îmi amintesc”. Cum ați reconstruit toată acea atmosferă – pornind de la decor (pătura albastră înfășurată în cearsăful plic, cămașa de noapte mototolită, perna de pe pervaz, cîrpa din tricoul chinezesc, lampa albastră pe care ați mai folosit-o într-un film, portofelul maramureșean cu mărgelițe etc.) la îmbrăcămintea personajelor (ne întrebam, de exemplu, după film, unde ați mai găsi o cămașă de jeans prespălat ca aceea a lui Adi)? Ați recreat totul din memorie? De unde ați procurat toate aceste lucruri?

» „Zăpada, ploaia, vîntul sînt elemente care aduc multă atmosferă filmului – e o întrebare de comunicare non-verbală într-un film, care e la fel de importantă sau mai importantă decît cea prin cuvinte. Peștii au alt rost, mai cu seamă pentru un film plasat în comunism – vorbesc despre singurătate, despre limite, despre tăcere și libertate – și, nu întîmplător, la finalul filmului le regăsim pe cele două fete înapoia sticlei fereștri ca într-un acvariu uriaș.” – Cristian Mungiu

CRISTIAN MUNGIU: Am încercat cît am putut de tare să mă îndepărtez de a mă raporta la oamenii reali pe care i-am cunoscut eu și de a scăpa de povestea reală ficționalizînd. Dar, deși au trecut atîția ani, cîtă vreme oamenii ăștia există și vor intra în sală să vadă filmul, nu mă pot referi la soarta lor reală. Însă, după cum bănuiesc că se vede și din film, e greu de crezut că fetele vor mai putea fi prietene după ziua asta, e de presupus că s-au îngrășat, s-au măritat, au luat repartiție într-un oraș mic unde toată lumea birfește și au ajuns să facă piure soțului, că au încercat, ca și personajele din film, să nu se gîndească prea des la ce li s-a întîmplat, neuitînd însă că în studenție măcar li se întîmpla ceva, și că au înțeles ceva despre viața lor și despre viață în general după aceea zi.

C.M.: Filmul nu are o „idee” – eu nu ajung să-mi zic poveștile plecînd de la o idee sau de la un subiect, sau de la un mesaj, sau de la o temă. Încerc să găsesc o poveste care să-mi spună ceva – ca forță, ca emoție, ca relevanță. Și cred că puterea de a găsi relevantanța în faptul banal face diferența. Povestea o fi ea inspirată de realitatea românească, însă emoțiile, raporturile cu celălalt și cu ceilalți din societate, prietenia, lașitatea, puterea deciziei sau frica sînt universale și apelează la spectatori din toată lumea. În plus, forma filmului, felul ne-comentativ de a relata, ritmul și tensiunea sînt, de asemenea, elemente care depășesc contextul istorico-geografic al poveștii.

C.M.: În mare măsură, e vorba de amănunte de care îmi amintesc – cred că dacă nu ești atent la amănunte, cu greu poți fi povestitor. Și-mi face plăcere și să mi le amintesc, și să regăsesc acele obiecte „fosile” – sînt ca o dovadă că am fost viu și tineri atunci. Însă filmul se face în echipă și o mare parte din atmosfera lui se datorează minuției și plăcerii cu care scenografa Mihaela Poenaru și creatoarea de costume Dana Istrate s-au reapropiat de perioadă. Am căutat o grămadă pînă să găsim blugi stretch, cămași prespălate, ghetuțe cu jambiere.

„MULȚI PREFERĂ SĂ-ȘI PUNĂ MÎNA LA OCHI”

E.C.: Secvența cu avortonul v-a adus cele mai multe reproșuri. De ce ați insistat atît de mult cu camera asupra lui?

C.M.: E așa o fățărnicie în aceste reproșuri... S-a ajuns să fie *politically incorrect* să arăți adevărul atunci cînd el nu convine oamenilor. Mulți preferă să-și pună mîna la ochi și să nu admită care e realitatea tocmai

pentru că această realitate zice ceva groaznic despre ei ca oameni, și e greu să trăiești avînd o părere proastă despre tine. Cadrul ăla îți atrage atenția că ești liber să iei decizia asupra ta și a copiilor tăi, însă trebuie să îți asumi, odată cu decizia, și semnificația gestului tău: că ești iresponsabil, leneș, crud, egoist și imoral – și să trăiești mai departe cu tine însuși admitînd asta despre tine.

E.C.: La ieșirea din sală, un prieten mi-a spus că un lucru care i-a plăcut este că, dincolo de tensiunea extremă, deangoasă, de dramă, 432 este un film cu happy end: avortul reușește în ultimă instanță, în ciuda prețului plătit. Nu moare nimeni, viața merge mai departe. Cum comentați?

C.M.: Dacă i s-a părut că nu moare nimeni, cred că a văzut alt film.

E.C.: Ați dorit ca filmul să înceapă cu o tăcere. Vorbiți-mi despre tăcerea de la final. Ce ați dorit să spună această din urmă tăcere? Cum v-a venit ideea acestui sfîrșit bruscat, surprinzător?

„Ally incorrect să arăți nu convine oamenilor”

C.M.: Filmul începe cu o tăcere care generează tensiune de la început – și o stare de așteptare. Începe cu schimbul de replici: „Bine” și „Mulțumesc”. Eu presupun că, în acea secvență dinaintea filmului, Otilia decide că e de acord să o ajute pe Găbița – însă stilistic e o formă de a semnala că povestea fetelor e mai amplă decât ce se vede și se povestește în film. Același rost îl are și finalul. Filmul se oprește acolo unde nu mai e mare lucru de zis, dar faptul că se oprește atât de abrupt, lăsând multe întrebări în urmă, e tot o invitație pentru spectatori de a completa povestea mai departe.

» „Cred că dacă nu ești atent la amănunte, cu greu poți fi povestitor” – Cristian Mungiu

PE SCURT

40.000 de spectatori în mai puțin de trei săptămâni

Filmul lui Cristian Mungiu, *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*, a avut peste 40.000 de spectatori de la debutul în cinematografele din România, pe 14 septembrie, și s-a clasat pe locul doi în box-office-ul de weekend-ul trecut din România, surclasat de premiera *Cu toți la surf*, potrivit Agenției Champions.

Pelicula lui Mungiu, ce a fost lider de box-office în urmă cu două săptămâni, a coborât pe locul doi, cu 4.812 spectatori și 52.679 lei încasați în weekend, dar, de la premiera din 14

septembrie, a avut 40.470 de spectatori și încasări de 348.790 de lei.

La Satu Mare – biletele vândute în câteva minute

Biletele de intrare la Casa de cultură „G.M. Zamfirescu” din municipiul Satu Mare, pentru vizionarea fil-

mului *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* al regizorului Cristian Mungiu, s-au epuizat, marți, 2 octombrie, în câteva minute de la punerea în vânzare. Unii sătmăreni au venit să cumpere bilete cu aproape o oră înainte de începerea filmului, iar într-o jumătate de oră toate biletele erau vândute. Cinefilii din Satu Mare care nu au reușit să se numere

printre spectatorii de marți seara au sperat să aibă succes la una din următoarele două proiectii, programate pentru miercuri. Pentru ca un număr cât mai mare de cinefili să poată viziona filmul premiat anul acesta la Festivalul de la Cannes cu Palme D'or, organizatorii au decis să sporească numărul locurilor din sală prin adăugarea de scaune.

E.C.: Iată alte detalii care mi-au plăcut mult: zăpada care cădea prin fața ferestrei și pe care ai produs-o artificial și peștii din acvariu care se văd la început și care reapar într-o natură moartă. De ce ați ținut la aceste amănunte?

E.C.: Sunt în film câteva secvențe pe care doar cine a trăit în România anilor '80 le poate descifra: una dintre ele este scena savuroasă cu Ahmed, alta e discuția dintre Otilia și Adi, apoi scena mesei festive... Cum au fost percepute de străini?

E.C.: Scena mesei festive mie mi-a plăcut enorm, această „execuție publică a Otiliei”, cum o numea criticul Dan C. Mihăilescu. Unii o consideră o secvență fabuloasă, alții spun că nu i-au văzut rostul... Cum v-a venit ideea acestei secvențe? Ce v-ați gândit să transmiteți?

E.C.: Trecând peste faptul că filmul e perceput diferit de femei și de bărbați, am înțeles și oameni care au fost afectați mai mult de opoziția dintre personalitatea Otiliei (cea fidelă și responsabilă) și a Găbiței (imatură și superficială). Cele două personaje au fost intenționat construite astfel?

C.M.: Zăpada, ploaia, vântul sînt elemente care aduc multă atmosferă filmului – e o întreagă comunicare non-verbală într-un film, care e la fel de importantă sau mai importantă decât cea prin cuvinte. Peștii au alt rost, mai cu seamă pentru un film plasat în comunism – vorbește despre singurătate, despre limite, despre tăcere și libertate – și, nu întimplător, la finalul filmului le regăsim pe cele două fete înapoia sticlei ferestrei ca într-un acvariu uriaș.

C.M.: Secvența de la masă e percepută în toate țările ca fiind foarte familiară, foarte autentică și multă lume regăsește în ea ceva din atmosfera propriei familii. Pentru spectatorul român, momentele astea au în plus o nostalgie autobiografică, dar chiar și sentimentul ăsta e comprehensibil de către toți cei care au trăit în țările din est.

C.M.: Secvențele vin din logica narațiunii – e ceea ce e cel mai plauzibil să te gîndești că s-ar fi întîmplat cu personajele respective în acel moment. Pentru mulți critici, e o secvență monumentală a filmului tocmai pentru complexitatea ei: e vorba despre execuția publică de care pomenești, e vorba de prejudecăți, de lipsă de comunicare, de bovarism, de provincialism patetic, însă e vorba în aceeași măsură și despre clase sociale sub comunism, despre compromis, despre ratare și orizonturi limitate și e, totodată, ca un moment de iluminare în care poți privi în viitor și vedea cum ar putea arăta și viitorul tău.

C.M.: Senzația mea e că diferențele mai mari de percepție sînt între cei care au trecut și cei care n-au trecut prin așa ceva. Altfel, există un model uzual de prietenie/relație între doi individuali de tipul celui descris în film: fata mai puternică, însă mai puțin populară, care își face un rost din a avea grijă de fata mai frumoasă și mai neajutorată, împrumutînd pentru ea ceva din atracția celor din jur pentru oamenii frumoși, indiferent de cîte alte calități au ei.

PALINDROMAN

Șerban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

(Continuare din numărul trecut)

Domnul Vasile Elisav se referea la un opuscul ieșit de sub tipar în '90 (după o anticameră, n-ștertarul editurii, nu mai lungă de vreun an de zile), al autorului temeswarens (locuitor, adică, al urbei de pe Bega, fără a fi și bănațean, — cum se tot putea citi prin cronici, culegeri de eseuri și docte lexi-coane), intitulat *Afinități...*

- ... *efective*, completă Nora Aron sau, mai degrabă, Carmen Carpen.
- După o scurtă pauză, cea dintîi ținu să-l șicaneze pe proful Elisav, spunînd că vede, n-el, un sadic sadea...
- ... sau get-beget, întări Carmen.
- Sadic, în măsura-n care, dom profesor, vorbiți la rece de atacul cerebral al Ceahlăului literaturii noastre.
- Al literaturii noastre-n proză, ținu să precizeze Carmen.
- Vestea bună, zise Elisav, e că, pe cînd Conu Mihail din Ieși este Ceahlăul, Ceahlăul nu e Conu Mihail.
- Altă răutate fără noimă, ripostă Nora Aron sau Carmen Carpen.
- Ei, asta-i bună, se își Vasile. Dacă zic „atacul cerebral al Ceahlăului”, e fi- încă așa-i munte, iar muntele are creieri: „creierii muntelui”, parcă așa se spune... Oricum, vă mulțumesc, scumpele mele, că vă țineți gaie după mine; sau, mai degrabă, după ce vă spun, admonestîndu-mă metodic.
- Ne ținem... *gaya scienza*, dom profesor, nietscheiză Nora Aron.
- Ne tot ținem... *gaya scienza nuova*, vicoiză, voioasă, Carmen Carpen.
- Ca Gaia de Gaius, în bătrîna Romă, arhaiză Nora Aron.
- *Ubi tu Gaius, ego Gaia*, i se adresă, matrimonial, Carmen Carpen lui Va- sile Elisav.
- „Dacă tu mi-ești logodnic, logodnică-ți sînt eu”, tîlmăci acesta, confor- teazăzînd.
- („Logodnică de-a pururi, soție niciodată” se auzi, în mintea lor, Argezi, ca- ntre „păreții unei peșteri vaste”.)
- *Ubi tu Gaius, ego Gaia*, i se readresă, matrimonial, Carmen Carpen lui Vasile Elisav.
- *Ubi tu gay, ego gay*, traduse, incorect politic, Elisav.
- *Guai*, exclamă Nora Aron în italiană, idiom în care acest monosilab înseamnă „vai!”.
- Și se utilizează, evident, glumi Vasile Elisav, în caz de necaz...
- „Caz de necaz”, reluă Nora Aron. Calamburul asta, dom profesor, îl știți tot de la Șerban Foarță?
- Este posibil, aprobă Vasile în doi peri. Am făcut o concentrare împreună, în 1971, pe linele coline lugojene... Ba chiar bănuî că, la telefonul pe care n-ai vrut să-l ridici din furcă, mult prea comodă Nora, lăsîndu-l să răsune-n gol aproape treizeci de secunde, era chiar el, care, știîndu-mă aici, va fi vrut, cred, să-mi spuie nu știu ce.
- Se auzi a doua oară soneria... De fapt, întîia, fiindcă era vorba, acum, de- aceea de la ușă.
- În cadrul căreia zîmbea chiar Șerban Foarță*.

* A se vedea fotoportretul din antet!

(Continuarea în numărul următor)

Epistolă din birău – elogiul funcționarului –

Măi Vasile, bag sama, cu neobișnuită încîntare și elevare a scîrbavnicului meu spirit, că-ți prinde bine cîte un concediu, ba chiar te cerți și cu pompierii/funcționarii etc. Îți aduc aminte (dat fiind că scriu epistola asta de la birou) că ai în persoana subsemnatului un... funcționar. Altfel

nu m-aș mai caracteriza, dat fiind că pînă seara, cînd ajung în „cămăruța mea de lucru”, nu am de-a face decît cu avansuri, roialități, plăți etc. Și-ți aduc aminte că îl cam lovești și pe domnul Kafka atunci cînd bagi funcționarii în hoarda de meseriași care nu și-au pus amprenta asupra „istoriei”.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Așadar, răspund epistolei tale de la Buc- aci din minunatul birou Polirom Comu- rești. Nu mi se pare *fair*, dar, vorba lui Hagi (iară nu Murad), „viața merge înainte”... Hai să te iau cu sîrșitul: toc- mai am recitat și eu (adică aseară) *Moar- tea lui Ivan Ilici...* mai are rost să spun că de data aceasta sîntem pe aceeași lun- gime de undă? De fapt, dacă-ți amintești netrebnică mea semianaliză la *Cei morți*, concluzia era că ceea ce ne desparte nu face altceva decît să ne dea întîlnire, du- pă o lungă și aventuroasă călătorie cir- culară (da, este chiar cercul hermetic), într-un punct comun.

„Vai, îngrozitor! În ultimele ore, nu minute, n-a încetat o clipă să țipe. A strigat trei zile și trei nopți în șir. A fost

ceva de nesuportat. Nu pot să înțeleg cum de-am îndurat toate acestea; se au- zea și prin trei rînduri de uși închise. Vai, cîte am îndurat.”

Sînt, așa cum bine știi, cuvintele Pras- koviei Feodorovna, văduva lui Ivan Ilici, la citiva (scurt) timp după moartea aceș- tuia. E preambulul unei ample demon- strații (att de amplă pe cît o permite di- mensiunea redusă a operei lui Tolstoi: aici e și paradoxul — pe cît de puțin în- tîns e totalul, pe att de chinuitoare prin minuțiozitatea sa este demonstrația —, în ultimul capitol te rogi împreună cu Ivan Ilici ca moartea să vină mai repede).

Iar acum, spune-mi tu, te rog, care e diferența dintre o transformare instan- tanee (*Metamorfoza, Simul*) și o transfor- mare treptată, cea a lui Ivan Ilici, dintr- un animal sănătos (pentru că asta e și revelația pe care i-o aduce suferința, că

și-a trăit viața ca un animal) într-un „animal pe moarte”? N-ar fi cumva dife- rența dintre două tipuri de ironie? Una, să zicem, postapocaliptică și una abso- lut tragică?

Duhurile diavolului

Dar, ca să revenim la disprețul tău abia mascat față de funcționari, categorie ce mă înghite (dar crede-mă că nu e o apă- rare *pro domo*), ce s-ar fi făcut Gogol fără un specimen precum asesorul Ko- valiov? Ar fi ratat un pasaj precum aceș- ta: „Maiorul Kovaliov avea obișnuința să se plimbe în fiecare zi pe Nevski Prospek- t. Gulerul plastronului lui era întode- deauna extrem de curat și bine scrobrit. Favoriții erau dintre aceia care și astăzi mai pot fi văzuți la inginerii hotarnici guberniali și județeni, la arhitecți și me- dici militari și, de asemenea, la persoa- nele ce îndeplinesc diferite funcții po- lițienești; în general, la toți bărbații care au obraji bostalați, rumeni și joacă foar- te bine bostan: acești favoriți străbat mijlocul obrazului și ajung de-a dreptul la nas. Maiorul Kovaliov purta o mul- țime de brelocuri de carneol, și din cele cu blazoane, și din cele pe care era gra- vat: miercuri, joi, luni etc...”.

Adică, dacă stăm să cugetăm, masa funcționarilor ne-a dat att scriitorii pe care-i iubim amîndoi, cît și personaje fără de care nu s-ar putea respira pe pla- ja literaturii.

Intermezzo: cînd spui că nu-i bine să citești *Simul* în slip te gindești la ce mi-a sărit și mie gîndul?

Continuăm: cuvintele Praskoviei Feodorovna au oarecum rolul primelor

CEEA CE NE DESPARTE

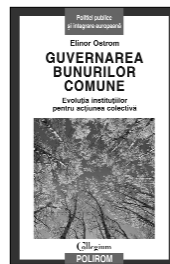
Epistolarulde la Hanu lui Manuc

SEMNAL

Evangheliile apocrif, ediția a IV-a adăugită, traducere, studiu introductiv, note și prezentări de Cristian Bădiliță, colecția „Plural M”, Editura Polirom, 304 pagini, 34,95 lei

Volumul *Evangheliile apocrif*, ajuns la ediția a IV-a revăzută și adăugită, este unul dintre cele mai de succes titluri din colecția „Plural”. Literatura creștină a primelor secole conține, pe lângă textele preluate în canonul Bisericii, și o serie de „apocrif”, numite astfel datorită caracterului lor derivat sau „ezoteric”. Pînă în secolul al IV-lea nu exista o graniță sigură, unanim acceptată, între scrierile canonice și cele așa-zise „apocrif”. Do- vada că foarte multe evenimente, personaje sau episoade, precum viața părinților după trup ai lui Isus, nașterea și copilăria Lui, coborîrea în iad, adormirea Maicii Domnului etc., au fost integrate în Tradiția ortodoxă. *Evangheliile din acest volum* — actuala ediție, a IV-a, cuprinde și un text inedit, *Evanghelia secretă a lui Marcu* — traduse, pre- zentate și adnotate de Cristian Bădiliță, alcătuesc un vast „roman cristologic”. Repro- ducerile după fresce aflate la Mănăstirile Hurez și Hurez dovedesc rolul important jucat de apocrif în constituirea iconografiei ortodoxe.

Elinor Ostrom, *Guvernarea bunurilor comune. Evoluția instituțiilor pentru acțiunea colectivă*, traducere de Doina Tonner, colecția „Collegium”, Edi- tura Polirom, 304 pagini, 27,95 lei

Considerată o contribuție de referință la literatura domeniului, lucrarea abor- dează un subiect extrem de disputat printre analiștii politiciilor publice: gu- vernarea bunurilor utilizate în comun de numeroși indivizi. Deși s-a argumentat att în favoarea unui control al statului, cît și a privatizării acestora, nici statul și nici piața nu au avut întodeauna succes în rezolvarea problemelor pe care le indică bunurile comune. După ce descrie cele trei modele teoretice majore din care derivă diversele soluții recomandate, autoarea furnizează un amplu corp de date empirice privind rezultatele contradictorii la care a dus acestea și le exa- minează cu instrumentele analizei instituționale. Critica modelelor consacrate e urmată de conturarea unor alternative ce ilustrează diversitatea soluțiilor posibi- le, între care cele mai eficiente par cele bazate nu pe un stat coercitiv, ci pe or- ganizațiile voluntare.

cuvinte din *Metamorfoza*: introduc neferescul. Într-adevăr, cel din discuția de față nu este unul șocant (o nevăstă indiferentă și egoistă ține totuși mai mult de sfera credibilitului decît transformarea peste noapte într-o gînganie monstruoasă) în comparație cu incipitulul *Metamorfozei*, însă duce cititorul în acea sferă a duhurilor diavolului despre care scria Nabokov. Tot așa, Gogol amînă ceva timp revelația lui Kovaliov cum că nasul său, care-i stătuse atît timp în mijlocul feței, e acum îmbrăcat în uniformă și alcargă la o întîlnire cu Maica Domnului din Kazan...

Nimeni nu poate înțelege transformarea decît dacă îi este subiect

Atît Kepesh, cît și Gregor Samsa au trecut dincolo. Ivan Ilici a trecut și el, însă Tolstoi va pune accent pe lungă trecere care i-a fost viața (deși, trebuie să recunoșc, există și aici un „punct de fugă”, adică acela al căzăturii pricinuite de perdea), pe chinurile implicate de lungă transformare, pe revelația pricinuită de moarte. Și, dacă ne gîndim mai bine, Ivan Ilici trece prin mai multe metamorfoze: înfi urăște tot ce-l înconjoară, e cuprins de milă față de propria persoană, apoi realizează, în clipa morții, că trebuie să-și ceară iertare. Oricum, și aici are parte tot de un act ratat:

„Da, eu ti chinuiesc, se gîndi el. Lor le e milă, dar o să le fie mai bine după ce voi muri. Vru să spună aceasta, dar nu mai avu putere să articuleze. De altfel, la

ce să le mai spun, trebuie s-o fac, se gîndi el. Li arată soției din ochi băiatul și-i spuse:

– Ia-l de-aici... Milă... Și de tine... Mai vru să spună *Iarta-mă*, dar spuse *Iată-mă*, și, nefiind în stare să se mai corecteze, dădu din mină știind că cine trebuie o să înțeleagă”.

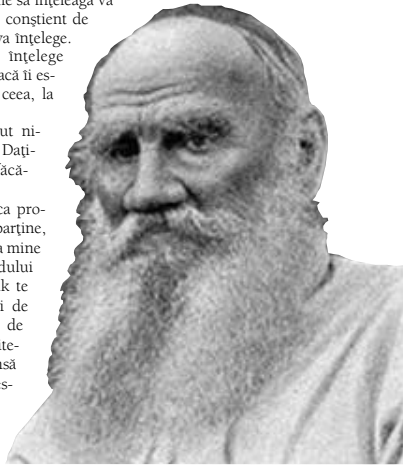
Ar fi un element comun între *Metamorfoza și Moartea lui Ivan Ilici*: ambele personaje văd, în cele din urmă, moartea ca pe o ușurare, o eliberare din ladul de a nu fi înțeles și de a fi privit ca un monstru. Pentru că, dacă Ivan Ilici gîndește că cine trebuie să înțeleagă va înțelege, el e la fel de conștient de faptul că nimeni nu va înțelege. Nimeni nu poate înțelege transformarea decît dacă îi este subiect. Și, vorba ceea, la fiecare e altfel...

„Nu înțeleg absolut nimic, răspuse nasul. Dați-mi explicații satisfăcătoare.”

Cum ti poți explica priului nas că îți aparține, sau unui funcționar ca mine că poziționarea fundului în nisipul de la Balcik te poate face să privești de sus o întreagă tagmă de personaje-cheie din literatură? Mă gîndesc însă că, fiind tu acum la Tescani, locul unde au suferit multe personalități ale culturii române, vei

pricepe mai bine chinurile bietului asesor editorial cu care porți aceste discuții epistolare...

P.S.: Știu că, pînă să ajungi aici, ai sărit deja de indignare, cunoscînd tu prea bine faptul că n-ai scris „funcționar” nicăieri în epistola ta. O știu și eu... dar, mă rog, ai fi putut s-o faci. Parcă asta era diferența aristotelică dintre istorie și literatură, nu?

PUBLICITATE

Anunț pentru depunerea de proiecte de dezvoltare organizațională în domeniul culturii

Programul Cultural Elvețian Pro Helvetia/SDC anunț un nou proiect de cooperare UNITED EXPERTS, care oferă consultanță culturală organizațiilor, institutiilor și companiilor private din România și din regiune.

Pentru a încuraja piața de servicii culturale în România, lansăm o licitație de proiecte pentru dezvoltare organizațională, adresată operatorilor culturali din sectorul public și privat, ca și administrației publice, locale și centrale, din domeniul culturii.

Avem în vedere proiecte prin care se dorește crearea de noi spații culturale, dezvoltarea de noi produse și servicii culturale, dezvoltarea de activități culturale creatoare de venituri, dezvoltarea de noi strategii pentru organizație, promovarea imaginii organizației și poziționarea acesteia pe piața culturală regională și internațională, dezvoltarea de politici culturale publice și de noi programe de finanțare a culturii.

Ce se oferă
Beneficiarii selectați primesc consultanță și sprijin financiar pentru implementare. Suma maximă a finanțării acordate pentru un proiect este de 12.000 CHF, fiind utilizată 50% pentru serviciile de consultanță acordate de United Experts și 50% pentru costurile de implementare (de exemplu, materiale promoționale, organizarea de seminarii și mese rotunde, producție de evenimente, etc.)
Condiții: realizarea proiectului în 2008, înaltă motivație și

angajament din partea beneficiarului, contribuție proprie a beneficiarului, perspective durabile.

Rezultate:
În urma acestui proces, beneficiarii își vor îmbunătăți performanțele manageriale și poziția pe piața culturală locală și internațională.

Procedura:
Dosarul de candidatură trebuie să conțină: scrisoare de intenție, scurtă prezentare a organizației (maximum 2-3 pagini), descrierea proiectului, inclusiv finalitate și buget (maximum 3-4 pagini). Dacă este posibil, și un sumar în engleză al proiectului (maximum o pagină).

Orice alte materiale de prezentare a organizației și proiectelor sale sînt binevenite.

Data limită de depunere a proiectelor este 2 noiembrie 2007.

Coordonate
Dosarele se depun direct sau prin poștă (cu confirmare de primire) la adresa: Programul Cultural Elvețian, str. Grigore Alexandrescu nr. 16 – 20, sector 1, București. Pentru informații suplimentare, vă rugăm să vă adresați la telefon 021 2061671 sau 2061672, mobil 0722 806 307 (Gabriela Tudor), email: office@unitedexperts.ro, scpadmin@pro-helvetia.ro (www.pro-helvetia.ro/news).

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Nu-ți lăuda prea tare areolele...

Nu-ți lăuda prea tare areolele ștamplate dulce ale șnilor, mult mai frumoase sînt nodurile cafenii din stivele de scînduri putrezind anonim în spatele casei. Nu-ți ridică șoldul la rangul voluptuos de stăpîn al clipei longiline, adeseori traversa mustește în păcuri lubrefiante, sub marfare și trenuri mixte, de o mie de ori mai savuroasă, mai înclăiată în volbura nezmulsă de cantonierii vaganți... Nu-ți slăvi buricul adînc, alături de ghizdul statornic și umed al fintinii. Și mai ales, o, mai ales ferește-te să-ți preamărești genunea, prăpastia cărnoasă a bucuriei succulente dintre coapse, vâle fericii intime...

***

Undeva, departe, pe o pajiște lenivă la marginea unui rîu lat și lin, lucrat în sepie, c-un cer profund o imensă catedrală gotică, la periferia străvezie a orașului, se agită niște domni mărunți, cu barbășon și mustați involburate, îmbrăcați în frac, acoperiți cilindric de jobene fumurii, avînd printre dinșii pe însuși Otto von Guericke (să fi fost prin 1654?). Nu patru, ci opt perechi de iepe roabe, înhămate cliamat, cu hamașamente bătute-n diamante, se chinuiau să desprindă una de alta cele două emisfere de Magedburg în care sus-numitul domn crease, mîndru de isprava lui, printr-o fanterie diabolică, vid! Și iată!, datorită presiunii atmosferice afective dezvoltate de un falnic hamașar în întimplător, semigloburile metalice, solide, meșteșugite îndelung, nu-și mai puteau dezlipi buzele groase, guri enorme sudate într-un sărut definit. Ca dovadă de pînă unde duc experiențele fizicii în epocile ei poetice!

***

Capacitatea sferulei de rouă transparentă în a-ți reda speranța, curajul să scrii. Ea – lichid rotunjit de legi

exacte. Tu – om inform. Și deodată ai chef și prilej de desăvîrșire prin cuvînt. Să-ți atîrne fraza fragedă, grea, irizînd curcubeie asemenea bobului lipit de talia ierbiilor înalte. Pe o muchie de șanț comună, năpădit de busturi străbuni și sciații violenți, de pălămidă și curul găinii, de rostopască, împlîntînd sever un cui ruginit în trupul fragil al unui fluture de octombrie...

***

Uneori, în bravele dimineți bazocardice și dilii, totul ți se pare posibil. Cuvîntul devine coapsă mustind de fervori. E de-ajuns să-l atingi, să-i pipăi literele la vocale și consoane, și din porii extaziați moale țișnesc febre zglobii, castele medievale, păduri stufoase cu fecioare treze și rudite printre ciuperci și elfi cu vîrful urechii ciulit. Te năpădește o iederă regală, mulgi raze în șistare de Murano, melci romantici robotesc în folosul obștei, cumpene fine urcă și coboară singure, nemiştrutele de nimeni, înciuturate delicat. Cuprins într-un glob uriaș de parfum, plutînd aparent în voia sorții, răsfățat de curentii albaștri de aer, tonolit în hamașamente bătute-n papădie, trăiești izuri, zarve și rășfringeri, guști aște umede pe bolta cerului de gură. Te dor mușchii degetelor neastîmpărate (falange, falangete, falangete!) de atîta foalană lucidă. Nu o ațîtare de țărțămuri personale, ci o strădanie de dăruire. Poți împărtași, în sfîrșit, vîrteful sufletului, secretul plasmiei vîlurînd întruna pelucula vie a celulelor... Transcrii, învîrtîndu-te ca tîrîreț, pe hîrtia luscioasă, lustruită de dulgherii geloși, înșiri povești cloind de mult timp în tine... Copilăria ți apare iarăși fi-rească... joci țurca și poarca la Belcești, te scalzi în găuri de bombe, clipocind în milul lor imund, fumezi țigări din frunze uscate de sfeclă, te îndrăgostești de fiica șefului de post, intangibila Cecina...

SEMNAL

John O'Brien, *Leaving Las Vegas*, traducere de Radu Pavel Gheo, colecția „Biblioteca Polirom”, 272 de pagini, 22,95 lei

Leaving Las Vegas a fost ecranizat în 1995 de Mike Figgis, cu Nicolas Cage și Elisabeth Shue în rolurile principale. Pentru rolul din acest film, Nicolas Cage a cîștigat premiul Oscar și Globul de Aur pentru cel mai bun rol masculin. În anul 1996, *Leaving Las Vegas* este o emoționantă poveste de dragoste dintre o tîrfa, Sera, și un scenarist alcoolic dezabuzat, Ben, care a pierdut totul din pricina băuturii. Unul dintre ei, bărbatul, respinge viața, în vreme ce Sera, prostituată, se străduiește să se bucure de ea. Destinele celor doi oameni, aparent afiți de diferiți, se intersectează, iar ei ajung să formeze o pereche legată printr-o ciudată formă de prietenie, care seamănă foarte tare cu iubirea. Sera, o fire independentă, lucrează ca prostituată pe cont propriu, iar problemele ei încep în momentul în care este descoperită de fostul ei pește, Al – un emigrant arab, pe numele său adevărat Gamal Fathi – de care fugise cu ani în urmă. Brutal și ușor dezechilibrat mintal, Al o silește să reia vechea lor relație chiar în momentul în care Sera ajunge să-l cunoască pe Ben. Romanul lui O'Brien este înmărcat de brutalitate și mizerie, dar tonul general reușește să fie în același timp tandru și dur, aspru și duios.

Lauren Henderson, *Rochia neagră de latex*, traducere din limba engleză de Silvia Popescu, colecția „Chic”, Editura Polirom, 376 de pagini, 26,95 lei

Un nou roman din seria misterelor lui Sam Jones! În Londra de astăzi, viața artistei Sam Jones ia o întorsătură neașteptată cînd primește o comandă din partea băncii Mowbray Steiner, care o aduce pe locuitoroa cartierului Camden în vîrteful *high-life*-ului, o lume în care crimele și consumul de droguri se țin la mîna. Cool, incisivă, descercărează în situații periculoase, Sam Jones atrage problemele în jurul său la fel de inevitabil cum li atrage pe bărbați. Fire puternică și volutară, dar departe de a fi feministă, Sam își trăiește viața la cote de maxim pericol, încercînd să rezolve o serie de asasinat între partide tonice de sex și petreceri ale bancherilor sau ale hipotiilor drogați. Prinsă în mijlocul unei intrigii încurcate ce presupune șantaj și consum de droguri, înconjurată de anorexice de la Sloane, de bancheri răgușiți și de tot felul de dîneuri scumpe, Sam nu se simte în largul ei, și pe măsură ce numărul morților crește, își dă seama că propria ei viață se află în pericol.

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Bagaje pentru paradis (I)

În ultimii ani, Valeriu Cristea mai avea puțini prieteni. Unii dintre cei mai dragi muriseră; alții fugiseră din țară în anii greu suportabili ai ceaușismului. Iar după Revoluție, opiniile politice erau așa de pătime și divergente, încât s-au mai produs câteva răcirii de vechi amiciții și unele despărțiri: temporare ori definitive. Ce însemna acestea?

Valeriu Cristea era acel soi rar de om care se îndoieste (metodic), dar nu se îndoiaie niciodată. Cu cât făcea mai multe presiuni asupra lui, cu atât mai mici erau șansele de a obține ceea ce așteptai. Timiditatea sa proverbială învelea un material uman de consistența pietrei, solidificat pe niște principii de la care nu abdică în ruptul capului. Cinstea lui era incomodă: mai puțin pentru el, care crescuse cu ea, dar într-un grad sporit pentru cei din jur, obligați să-i accepte și să-și asume codul său moral. Greu, foarte greu...

Greu să-l convingi pe tânărul Cristea că n-a făcut bine solidarizându-se cu un coleg de facultate, exmatriculat într-o ședință demascatoare din anii '50. Imposibil să-l convingi să intre, ca tot omul, în Partidul Comunist Român. Greu să-l faci să fie internaționalist în anii '50, naționalist în anii '80, socialist în timpul socialismului de stat și capitalist în plin capitalism postrevoluționar!... Parcă se eschiva programatic de la armonizarea profitabilă cu mediul și cu epoca. Singularitatea și, finalmente, singurătatea lui s-au datorat și acestei repulsi aproape organice față de semeni *descurcăreți*, adaptabili, maleabili, conformiști cu mai multă sau mai puțină grație, oportuniști groși și sofiști subțiri. „*Trecem unul pe lângă altul, evitându-ne, eu și un fost coleg de facultate, de asemenea scriitor: este atât de evident că nu vrea să mă vadă încât îi*

îndeplinesc dorința, făcându-mă, la rindu-mi, că nu-l văd; și dându-mi seama, foarte mirat de descoperire, că exact în situația de acum, de «oaie neagră» – m-am mai găsit o dată, de mult, în 1959 (când, aflându-mă în anul IV, am fost dat afară din UTM și apoi exmatriculat...).”

După decenii de muncă, performanță și combustie intelectuală, Valeriu Cristea ajunsese la limita subzistenței. Spre deosebire de alți „demofili” coborînd din Jeep-uri care să-i încapă, învîrtindu-și pe mină ceasul de aur, el chiar era de stînga, o stîngă creștină, nu ateistă; și chiar era sărac. „*Nu se poate ca nimeni să nu vadă – îmi spun uneori, cînd îmi este mai greu, cu speranța că adevărul va ieși pînă la urmă la iveală – că după decembrie 1989 nu mi-am schimbat mașina și nici măcar nu mi-am cumpărat, în sfîrșit, și eu una, că nu-mi construiesc o casă de vacanță la țară, că nu mi-am înlocuit ușa apartamentului cumpărat în rate de la stat, în urmă cu 20 și ceva de ani, cu una nouă, din lemn sculptat, mai trainică și mai frumoasă, că nu mi-am plecat vara din București în concediu și că în Occident răzbat rareori și cu greu, că tot eu îmi fac aprovizionarea și tot eu îmi bat covorașele... Nu se poate ca nimeni să nu observe toate acestea și ca nici măcar vecinii, fie doar în sinea lor, pentru ei, să nu tragă concluzia cea dreaptă.*”

Nu-l interesau banii, îi lăsuau reze valorile materiale. Ținea numai la acele obiecte cu o anumită rezonanță afectivă. Fascinat de spațiile închise, își făcuse din camera de lucru unul familiar-odihnitor, uitîndu-se cu duioșie la un tablou (nereșit) de demult și mîngîind un *presse papier* la fel de util, care însă lui îi spunea ceva. Ceva important.

Toamnă și discuri

Maria Callas, de la dispariția căreia se împlinesc 30 de ani, a fost pe coperta revistei „Gramophone” în iunie, Glenn Gould, de la a cărei dispariție s-au împlinit marți 25 de ani, a făcut obiectul cîtorva articole omagiale, mai ales în presa canadiană și germană. Departele timpurii cînd marile staruri ale muzicii făceau să curgă abundent cerneala, iar casele de discuri se îngheșuiau să-și plaseze aparițiile pe paginile de publicitate cele mai vizibile. Toamna se anunță, de altfel, săracă în discuri de mare respirație.

Grupurile țintă ale editorilor de discuri par să fie doar colecționarii și, cu totul rar, fanii puținelor staruri muzicale ale vremii. Se practică vînzarea la kilogram în tot felul de seturi mai mult sau mai puțin complete. Beethoven complet în 100 de discuri, înregistrările de studio complete ale Mariei Callas, 70 de discuri la 99 de euro. Te întrebă cui sint destinate asemenea cutii ce ocupă spațiul și sint greu de clasat pe un raft de

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

bibliotecă sau pe iPod.

Maria Callas, Leonard Bernstein, flautistul James Galway, Placido Domingo și dirijorul Neville Mariner își împart locul al cincilea în clasamentul celor mai vândute discuri compact ale marilor artiști, cu nu mai puțin de 30 de milioane de exemplare fiecare. Ultima ediție EMI Callas, aproape completă, a apărut cu doar patru ani în urmă și e încă disponibilă. E clar că piața e saturată și greu de crezut că sint mulți est-europenii care ar putea constitui o țintă comercială, care să plătească dintr-un foc o sută de euro... Poate în Asia, mai ales în Japonia și Coreea de Sud, apetitul colecționarilor și al noilor generații de melomani să fie la fel de mare ca în trecut.

Dintre starurile ultimului deceniu, Cecilia Bartoli a reușit, în decurs de 15 ani, să vîndă patru milioane de discuri. Ea rămîne la mare distanță în urma dirijorului situat pe locul 20 al clasamentului citat, Bernard Haitink, ale cărui vînzări ating aproape opt milioane de discuri. Mezzosoprana italiană este, poate, ultima căreia i se face o reclamă de genul celor utilizate de marile companii ale secolului XX. Dar marile companii și serviciile lor de muzică clasică sint în plină derută și, pentru a vinde, turmele de concerte, ce începe luna aceasta la Martigny, în Elveția, și simpla publicitate nu mai sint suficiente.

Noul disc, ce va fi distribuit în noiembrie, face apel la memoria amatorilor de operă, Bartoli relînd reperto-

riul unei mari predecesoare, Maria Malibran. Despre Maria Malibran, care a trăit în prima jumătate a secolului al XIX-lea, născută în 1808 la Paris și dispărută la 28 de ani, nu se păstrează, evident, decît amintiri și corespondență, plus un repertoriu și diverse aranjamente pentru vocea ei. Cecilia Bartoli a ales cîteva arii ce nu au mai fost cîntate și declară că vrea să susțină o nouă abordare a repertoriului *bel canto*: una revoluționară din moment ce ar dori ca efectul să fie similar noii abordări a muzicii baroce și timpurii din ultimele cîteva decenii. Suficient pentru a trezi un oarecare interes, cel puțin printre cei care îi citesc interviurile. Ceilalți, se speră, se vor lăsa atrași de fotografiile strălucitoare ale livretului și de titlul ambiguu al discului, *Maria*...

La polul opus, un disc ce nu-și caută vînzarea prin trucuri publicitare și care ar putea deveni una din înregistrările de referință ale toamnei, este cel al mezzosopranii Anne Sofie von Otter. Sub titlul dublu *Terezin/Theresienstadt*, este o selecție emoționantă din cîntecele compozitorilor închiși, majoritatea ucși, în lagărul nazist din Cehia. Numele lor sint unele mai cunoscute, altele nu: Ilse Weber, Karel Svenik, Adolf Strauss, Martin Roman, Hans Krasa, Carlo Sigismund Taube, Victor Ullmann, Pavel Haas și Erwin Schulhoff. Într-un scurt interviu cu „Gramophone”, von Otter își explică simplu opțiunea. Tatăl ei, diplomat la Berlin în timpul războiului, a intrat într-un tren unul din ofițerii SS, inginer chimist, responsabil cu gazul folosit pentru uciderea evreilor în lagăre. Acesta i-a povestit ce se petrece, cu mesajul de a transmite faptele guvernului suedez. Ministerul de Externe suedez i-a răspuns tatălui lui Anne Sofie von Otter că lucrurile erau deja în mare parte cunoscute, închise în dosare secrete. Tatăl a fost marcat ulterior pentru toată viața de incapacitatea de a-i ajuta pe evreii destinați morții. „Am înregistrat perfect conștientă acest proiect, dar și, cred, în parte în memoria tatălui”, spune Sofie von Otter.

Spre surpriza celui ce ascultă discul, marea majoritate a cîntecelor țîn de repertoriul de cabaret al epocii interbelice. „Cei care erau în lagăr, spune von Otter, care au cîntat și jucat, au folosit muzica drept o cale de a-și face viața mai suportabilă. Sint sigură că la Theresienstadt ei au ris la fel cum au plîns. Înregistrarea nu devine una mai bună dacă ar suna ci și cum aș retrăi permanent durerea. Subiectul este în sine dureros... cel care trebuie să reacționeze este cel care ascultă.” La proiectul acestui disc au participat, alături de mezzosoprană, pianistul *en titre*, Bengt Forsberg, baritonul Christian Gerhaher, violonistul Daniel Hope (pe care l-ați putut auzi la Festivalul „Enescu” în Trio Beaux Arts), altistul Philip Dukes și alți cîțiva muzicieni.

PUBLICITATE

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

radi)o i)osi

în fiecare vineri, de la 21.10

Cu George Onofrei și Anca Baraboi

Enescu după Festivalul „Enescu”

Un sentiment tulbure ne traversează în aceste zile, când întrecerea pe ramură cu concertele din Festivalul „Enescu” s-a încheiat și noua stagiune va începe în curând. Ca un făcut, stranie coincidență, și transmisiile postului MEZZO au fost subit suprimate. Cine va dori să le urmărească în continuare pe micile ecrane va avea de achiziționat – id est, scos alți bani din buzunar, aici nu merge cu bilete de protocol sau acreditări făcute sub semnul datinei, „bine faci, bine primești” – un alt „pachet de servicii digitale”.

Bedros Horasangian

Citeva zile binevenite de respiro, fără concerte și muzică, o pauză necesară chiar, ca să ne reglăm respirația și antenele proprii sensibilități, ca să evaluăm, senini și detașați de contingent, ceea ce s-a întâmplat. Cu festivalul, în primul rând, cu muzica și muzicile adiacente, dar și cu noi înșine, la urma urmelor. Muzica nu ar mai exista dacă nu am exista și noi, cei care doar o consumăm, amușinând în preajma producătorilor și distribuitorilor.

Să încercăm să sistematizăm citeva impresii, evident subiective, nu avem apanajul unicului adevăr, integral nici atât. Una peste alta e bine. Este bine că există acest Festival și Concurs Internațional „Enescu”, care adună mulți străluciți interpreți și formații, simfonice sau camerale, din toate colțurile lumii. Este bine că astfel se produce o emulație internă și se menține un bun contact cu lumea muzicii internaționale. Este bine că și marele public este zgândărit în inerta lui de a merge la concerte, faima festivalului reușind să tulbure confortul conjugal sau să anime inițiative de a schimba ceva în rulajul cotidian. Se pot găsi și adăuga „n” motivații, nu neapărat de a face proză, și nici cu gândul de a ne lega musai de vreuna dintre mărmițele scoarte ale evantaiului de granguri actuali. Cel mai important lucru, repetăm, au fost Muzica și Muzicienii, străini și autohtoni care ne-au fost oaspeți. Și noi pe lângă ei, bucurându-ne de Muzică. Poate ar trebui să ne oprim aici și restul ar fi tăcere. Totuși, citeva observații se impun. Nu neapărat din spirit critic necomsumat sau bovarisme de varia feluri.

Chiar și cu 500 de spectatori, prestigii admirabilelor pagini enesciene își păstrează savoarea

Ediția din acest an ni s-a părut, poate ne înșelăm – dar când regăsim anumite observații strict personale și la alți comentatori cu care „nu sîntem vorbiți”, înseamnă că e ceva adevăr la mijloc –, cam hibridă și prea ambițioasă în a prezenta prea multe evenimente-spectacole înghesuite într-un interval de timp prea scurt. Sigur că se pot găsi argumentări și

justificări reale și logice, dar noi punctăm impresia de ansamblu. Sigur că este mai eficient și pragmatic dacă ai dat bani – mulți – să aduci o orchestră, ca ea să susțină două concerte, și nu unul. Și așa am intra într-un carusel al argumentelor și contraargumentelor. Revenim. Banii, de fiecare dată se clamează puținătatea și precaritatea mijloacelor financiare. De data asta, avansăm noi o ipoteză de lucru, au fost prea mulți bani. Și ei trebuiau cheltuiți. Nu s-a făcut un program musculos și elastic, coerent și elegant, ci s-a mers pe obținerea de fonduri, cât mai mult și apoi vedem noi. Așa s-a ajuns, credem noi, la inflația și bulucirea, cam otova, a programelor și spectacolelor. Cu teatru și operă, cu dans și promovarea tinerelor talente – programul popular din Piața Palatului –, cu simpozioane și nefericite matinee unde a fost expediată muzica enesciană, și tot așa, lista subiectelor ar fi lungă, dar nu interminabilă.

În fine, datorită faptului că pentru festival „vin bani”, se construiesc în jurul lor evenimente și concerte. Bine, rău, asta e. Dar nu credem că prea multe concerte-spectacole dau ținuta unui festival de anvergură. Apoi. Locul muzicii și creației enesciene. Totuși. Același sentiment că muzica enesciană a fost expediată lateral pentru a face loc salilor pline cu mii de melomani, cu alte muzici și alte formații de prestigiu. Sigur că „Dixtuorul”, „Octuorul” sau „Vox Maris”, simfoniile, minunatele cvartete sau extraordinarele sonate enesciene nu adună lumea ca la Gogea Mitu, Elena Udrea sau Patapieviți și Paganini, să fim iertați de comparație, dar chiar și cu 500 de spectatori în loc de 5.000 prestigiu și profunzimea admirabilelor pagini enesciene își păstrează savoarea. S-a ițit și la noi această urticarie a succesului cu orice preț, astfel că o apariție în „Elle” sau „Vogue” înseamnă mai mult decît publicarea unei proze în „Viața Românească” sau „România Literară” de altădată. Poate ar fi o altă discuție despre succes, valoare și popularitate deopotrivă. Sîntem de partea discreției orgolioase și gustăm mai puțin luminile și strălucirile de-o clipă ale gloriei cu orice preț. Și iar ajungem la bani. Banii se duc și se dau acolo unde există succes și „rating”, unde săli pline, sau mai puțin, cocoată criteriile financiare peste cele estetice. De aici, poate, acest efort, evident, bine intenționat, al organizatorilor și

Pianistul rus Evgeny Kissin (stînga) susține un concert împreună cu prestigioasa London Symphony Orchestra, condusă de dirijorul Sir Colin Davis (dreapta), în cadrul ediției a XVIII-a a Festivalului Internațional „George Enescu”, la Sala Mare a Palatului din București, vineri, 21 septembrie 2007

planificatorilor actualului festival de a dori, neapărat, „să rupă gura tirgului”.

Festivalul este încă Enescu, și nu „Cîntarea României”

După gustul nostru, rezultatul a fost aproximativ. Au fost nume și formații dintre cele mai prestigioase. Nu facem o înșiruire. Dar și aici am avut surprize, unele foarte plăcute, cum a fost Filarmo-nica din Oslo cu un dirijor, Jukka-Pekka Saraste, mai puțin faimos, care a cîntat minunat, față de alte două, mult mai bine cotate și faimoase formații, care, fără să dezamăgească, au cîntat doar meritoriu. Același lucru și la interpreți. Sigur că am rămas profund impresionați după

concertele lui Murray Perahia, Martha Argerich, extraordinarul Trio Beaux Arts, cu un Menahem Pressler în mare vervă și la 80 de ani sau mai junele și puțin cunoscutul la noi Joshua Bell, un excelent violonist. Am mai putea adăuga excelente momente, să nu uităm, neapărat, să evidențiem seara-concertul cu *Arta fugii* a lui Bach în varianta Eric Bergel, sub bagheta măiastră a lui Cristian Mandeal. Destule clipe de mare muzică, astfel ca toate aceste mici și amicale observații să nu fie pretexte pentru DNA de a deschide inoportune dosare.

Altminteri, nu am fost ultraentuziaști la prestațiile lui Kissin sau ale Polinei Leschenko, chiar și Zuckermann, dincolo de faima lui, a excelat mai degrabă în concertul cameral decît în cel simfonic. Absența din programul festivalului

și de pe afișe a capodoperei enesciene *Oedipe* a făcut să curgă destulă cerneală și, probabil, mai puțin la vedere, nervi. Totuși, măcar o variantă de concert și tot trebuia găsită o soluție, dincolo de gustul unuia sau altuia. Sau a domnului Holender, „personlich”. Festivalul este încă Enescu, și nu „Cîntarea României”, variantă cultă și profesionist europeană, cu bani de la bugetul de stat pentru promovarea imaginii României ca stat „gigant” în lumea de azi. Una e una, alta e alta, credem noi. Nu apreciem transformarea lui Enescu, Brâncuși sau Mircea Eliade în brand-uri de țară, nici utilizarea lor ca hlamidă de prestigiu pentru micile noastre ambiții, orgolii și vanități.

E bine că a fost Festivalul „Enescu”, este bine că va mai fi. Eventual și noi pe lângă el.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

35 de ani, 4 luni și 26 de zile

Poate și pentru că n-am avut cum vedea filmul lui Mungiu, am inventat în pripă titlul de deasupra. În spatele lui nu se întrevede nici un avorton, ci ditai făptura, născută, crescută și ajunsă, iată, la jumătatea drumului vieții sale (ca să ne bransăm direct între infern și purgatoriu). Nu-i un om din carne, sînge și nervi, ci o revistă din hirtie, cereală și plumb (sau pixeli), făcută de oameni din carne, sînge și nervi. Săptămîna trecută, frăgiul „Supliment” îi ura în pagina 16 viață lungă și lată surorii mai mari din Timișoara, cu nume așa și-așa, cam neutru, moștenit din zbor, „Orizont”. S-ar fi convenit să scriu și eu ceva în rubrică despre ce înseamnă pentru un săptămînal (și-apoi un lunar) de cultură numărul 1.500, după 35 de ani, 4 luni și 26 de zile. Cu atît mai mult cu cît am fost acolo clipă de clipă, din mai 1972 pînă acum, la aniversară. Îi fur lui Marcel Tolcea o frază, o răsucesc puțin și zic că (și) pentru mine „Orizontul” a fost o parte din linia continuă care mi se vede în palma dreaptă. Sigur că-i patetic, tandru, duios, cum duioase, tandre, patetice au fost gîndurile spuse sau scrise de colegii și invitații noștri la ceas de sărbătoare. Deschid o paranteză. Pentru cine a uitat, pe cînd eram școlari, la întrebarea ce este *propoziția* trebuia să răspundem o *gîndire spusă sau scrisă*.

Deși în asemenea momente se cade să faci mare tărăboi, să dai șfară în țară, să aștepti urări, felicitări și imbolduri, noi am stat cumînți în căsuța noastră. Singurul care a aflat ce punem la cale a fost „Suplimentul” și bineînțeles scriitorii aflați mereu aproape la propriu și la figurat (cei din Timișoara, Arad, Reșița, Lugoj, Jimbolia). Așa că am rămas noi înde noi, și în numărul festiv, și la petrecere. Numai îmbrătoșări, zîmbete, pupături, pace și armonie ca-n Banat,

dincolo de țîfne și orgolii, dincolo de mici și mari frustrări, de vechi și noi vrăjmășeli între generații, stiluri, politici. Cel puțin astfel mi s-a deslușit mie toată povestea prin dioptrii, cînd la adunarea festivă am bîlmăjit cotropită de emoție cîteva cuvinte și am început să scot dintr-o plăsuță o bucată de zinc cu fotografia lui Joyce, un căpețel de creion de făcut machetele și-un obiect pentru manevrat rîndurile de plumb, al cărui nume nu se cuvine să-l spun fiindcă sînt o doamnă. Toți s-au înduioșat vîzînd cît de sentimental sîntem și cum știm să rămînem alături pe baricadele „Orizontului”, fie vremea bună, rea. Iar cînd în final colegul Banciu a prezentat solemn următoarele cifre, toată lumea a rîs: numărul 2.000 al revistei o să apară în 24 mai 2049, dată la care fostul redactor-șef, Ion Arieșanu, o să aibă 119 ani, actualul redactor-șef, Mircea Mihăieș – 95, Cornel Ungureanu – 106, Lucian Alexiu – 99, Gheo – 80, Robert – 79, Juna Cristina – 71 și eu fix 100. Iar explozie de vioioșie, iar pupături, iar con-cordie cosmică.

Și ce? Și nimic. O sărbătoare normală. Toate ar fi rămas molcuțe și dulcețe ca-ntr-un Biedermeier de provincie dacă peste doar trei zile Mircea Mihăieș nu și-ar fi răsfoit la București (zice că absolut senin și detașat) dosarul de securitate. Poate că ar fi bine să ne povestească odată ce gînduri spuse sau scrise a văzut în cele peste 200 de file. Mă gîndesc că momentul cel mai potrivit ar fi aniversarea numărului 2.000. Nu vă grăbiți a zîmbi. Dacă ne apucă nebulia și ne transformăm în cotidian de literatură, asta s-ar putea împlini prin toamna lui 2009.

1 *Dovadă sigură că Bega-Bahlui poate deveni oricînd canal navigabil; un vis: să lei vaporușul de la terasa Flora din Timișoara și, zvrîrîr, să nu te oprești decît la mall-ul din Tudor.*

Punga de cumpărături care salvează planeta

S-ar spune că la shopping conținutul este cel mai important. Sau poate plimbarea, efectul tonic al vitrinelor, iluzia că ai economisit bani atunci cînd ai luat ceva la reducere (chiar dacă nu aveai nevoie), bucuria de a fi găsit ceva ce nu ai căutat oricum niciodată, generozitatea de a cumpăra un cadou 100% potrivit pentru ziua de naștere a cuiva (de anul viitor) și un oarecare sentiment de respect de sine atunci cînd înmînezi banii (crează iluzia că ai mai mulți). Mai nou, toate astea au trecut pe locul doi și încă sub stindardul nobil al salvării planetei. La cumpărături contează acum în primul rînd punga.

Cu totul altfel am început să mă uit la pungile de fiș albastre ale mamei, de cînd știu că este din nou la modă să îți aduci punga de-acasă. În capitalismul asta ambalat în pungi de plastic la discreție, cei care încă mai îndrăzneau să-și aducă de-acasă pungile re folosibile sînt priviți un pic pe sub sprinceană. „Intriziatii”. Noroc cu sezonul vară – toamnă 2007, în care a devenit în mod oficial *trendy* să vii cu punga de cumpărături de-acasă.

I am not a plastic bag

Meritul îi aparține unei pungi de designer inscripționată cu sloganul „I am not a plastic bag” și care a devenit deodată modalitatea chic de a proteja mediul: cu stil, cu sigla unui designer și la un preț de chipilipir.

Cel mai căutat accesoriu al momentului este „Nu sînt o pungă de plastic”, care îți permite, dintr-o singură expediție de shopping, să faci și un *fashion statement* și să salvezi planeta de la amenințarea pungilor de plastic. În funcție de iubirea pentru cumpărături, poți scuti mediul de povara a 300 – 500 de pungi de plastic nedegradabil pe an.

„I am not a plastic bag” a fost creată de designerul Anya Hindmarch, într-o ediție destul de limitată cît să devină imediat accesoriul pe care oricine *trebuia* să îl aibă. Alături de sutienu din bambus, blugii vopsiți în culori obținute în mod natural, rujuri în tuburi ecologice, punga se înscrie în noul val al eco-chic-ului.

Creatorul pungi a avut și un scop nobil: acela de a reduce la modă gestul „pungi de-acasă” și a încuraja oamenii să protejeze mediul prin mici ajutări ale comportamentului lor. Punga s-a vîndut instant pentru doar 15 dolari/5 lire, la cozi enorme, uneori formate cu o zi înainte.

Punga este fabricată în China, dar pe site-ul creatorului se precizează faptul că persoanele care lucrează

COOLTURISME

Mădălina COCEA

pentru furnizorul contractat sînt plătite cu echivalentul a două salarii minime pe economie și că se respectă toate normele de protecție a muncii din fabricile chineze.

E mai chic să fii eco

După epuizarea sa, „I am not a plastic bag” a pornit o adevărată mișcare pentru protecția mediului prin pungi *trendy* de cumpărături, menite să scutească planeta de cele 100 de miliarde de pungi de plastic aruncate anual, din care doar 5% sînt biodegradabile.

Marii creatori de modă au propus și ei propriile soluții pentru „combaterea” pungilor de plastic. Casa de modă Hermes vinde pungi de mătase, care se pot împături pînă la volumul unei batisse, cu 960 de dolari. Într-un clasament al celor mai la modă produse prietenoase cu mediul din revista „Vogue”, pe locul 1 se află punga de cumpărături ecologică a Laurei Bush, nepoata președintelui american. Accesoriul costă 60 de dolari, iar banii din vinzări vor fi folosiți în scop caritabil în programul Națiunilor Unite pentru Hrană – conform creatorilor, prin vînzarea unei singure pungi, vor putea fi hrăniți doi copii din zone defavorizate, timp de un an.

Varianta „pentru toți” a pungi de cumpărături ecologice poartă eticheta Baggu, căreia i se face reclama ca cel mai bun prieten al mediului – poate duce conținutul a două sau trei pungi de plastic, șase pungi pot prelua întregul conținut al căruciorului de cumpărături, se pot împacheta pînă la dimensiunea buzunarului. Se poartă în palmă, pe braț sau pe umăr – cu accent pe „se poartă”.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » FII-FAA!

Bine v-am găsit, dragi iubitori ai fotbalului, îmi cer scuze că-am înfîziat, cine a lăsat caruța Dormult 06 în fața porții stadionului e un mare bou. Așadar, meciul dintre Perușii Dormult și Realii Medeleni a început de aproximativ un sfert de oră și scorul este... cît? Aha... 5 la 0 pentru noi, mi se șoptește aici în cabina de transmisiune. Ura! Oaspeții

se prezintă în formulă, în formă destul de proastă astăzi. Hai perușii! Cum zici?... Aa. Rectificăm, stîmți ascultători, scorul este de 3 la 0 pentru noi, Ionel Alupoae își bate joc de mine și mi-a zis greșit. Te fut în gură, loane. Mă scuzați, s-a auzit?... Ptuu, ce ratare! Vasiloaie a fost acolo la minge și a dat în bara de sus, bara transversară, cum se zice în limbaj de specialitate. Acum mingea e la ei, oricum nu mai contează, meciul e aproape

ciștigat, la scorul asta, băieții noștri înscru doar de dragul de a da gol. Auu! A fost o intrare prin alunecare a lui Popa, care, dacă nu mă înșel, nu se vede bine de aici, dar într-adevăr, cred că Gologan, cel accidentat, are capul spart. Cineva din tribună a aruncat cu o piatră. Ba nu, ba nu, se pare că Popa i-a spart capul cu o piatră pe care i-a aruncat-o cineva din tribună. Am impresia că Popa s-a ferit și a vrut să arunce înapoi piatra, care l-a nimerit

din greșeală pe Gologan. Sper să mă înșel. Oricum, îi văd pe amîndoi ieșînd. Cred că Popa a primit cartonaș roșu, sau e cartonașul galben mînjit de sînge. Profităm de această scurtă pauză pentru momentul sponsorului: Ai dureri de burtă? Te simți rău? Acum, menstruația devine o vacanță, folosind noul medicament... Băi loane, ce mi-ai dat să citesc aicea? Hai, mă, dați-o dracului! Revenim deci, dragi spectatori, dragi ascultători, cu meciul, scorul este

în continuare, cît era?... 0 la 0? Păi, nu mi-ați zis că e 3?... Băi, eu nu mai lucrez cu voi! Sînteți chiar, chiar culmea. Vă bateți joc așa, să mă audă toată lumea... Eee. Deci meciul continuă, iar în locul lui Popa intră acum... Passatul domnului primar?!... dinspre poarta adversă, și îl fugărește pe domnul arbitru. Passatul e condus de Codrin dacă nu mă înșel, nu-mi dau seama pentru că e mic și nu se vede după volan. Doamne Dumnezeule, l-a lovit pe

arbitrul! Jucătorii au fugit de pe teren... Rahat! Meciul probabil se va amina, oricum stă să plouă și dacă plouă se face mocirlă și nu se mai poate juca. Vă mulțumim deci, stîmți ascultători, că ați fost alături de noi, am fugit că n-am umbrela, la revedere. loane, nu mai vin, mă jur că nu mai vin, poți să mă rogi și la biserică. Da chiar așa, prostu' satului? Nu, degeaba, vorbesc serios, eee...

Bobo

BUNICA-I ȘEFA!

Filmul merită să fie văzut pentru Jane Fonda, Felicity Huffman și Lindsay Lohan, cărora Marshall le dă roluri consistente. Dacă n-ar fi fost cele trei actrițe, e foarte probabil ca filmul să se fi răsuflet din prima jumătate de oră.

15 «

fast-food

Bunica la ora de vîrf a dramelor din familie

Am văzut în aceeași zi cele două filme despre care vreau să vorbesc, iar proiecțiile au început cu *Bunica-i șefa!* (*Georgia Rule*) și au continuat cu *Ora de vîrf 3* (*Rush Hour 3*). Însă voi începe cu al doilea film, la care m-am distrat foarte bine și care mi s-a părut, așa superficial cum e, mult mai sincer.

Mi-era dor de Chris Tucker, chiar dacă cei șase ani de absență de pe marile ecrane se pare că și i-a petrecut mîncînd.

Seamănă acum cu Cabral – îmi șoptea Alex. Leo Șerban de pe rîndul din spate. Da, dar și cu Aurelian Temeșan, răspundeam. Ce contează! Sarea și piperul din *Al cincilea element*, drăcușorul isteric și limbul e recognoscibil după voce, însă cuplul pe care-l face cu soborul Jackie Chan e la fel de bine uns. Scenariul îi catapultează pe cei doi de la Los Angeles în Franța, prilej de a săgeta veninos, prin gura francezilor, predispoziția americanilor spre violență și războiul din Irak. Filmul, realizat tot de Brett Ratner, are, ca și seria demarată în 1998, proporția exactă de acțiune și umor. Dialogurile sînt bibilite, iar actorii se vede că joacă cu plăcere. Ratner a cooptat și vedete serioase, din altă familie de cuvinte decît Jackie Chan. Și chiar dacă a reușit să-l convingă pe Max von Sydow să reia partitura personajului rău de la nivel înalt (adică președintele corupt al Tribunalului Penal Internațional), regi-zorul ne-a rezervat o mare surpriză distribuindu-l pe Roman Polanski în rolul redus, dar colorat al unui polițist francez un pic șui, un fel de inspector Clouseau așa cum se așteaptă americanii să găsească în Orașul Luminilor. Și, firește, orizontul de așteptare al americanilor nu putea să nu rateze Turnul Eiffel, unde are loc cea mai spectaculoasă confruntare fizică a filmului, confruntare

sfîrșită odată cu lansarea celor doi eroi cu drapelul Franței pe post de parașută. Da, recomand (dacă mă ascultă cineva) *Ora de vîrf 3*.

Trei reprezentante de marcă ale unor generații diferite

Cît privește al doilea film, *Georgia Rule*, în care joacă și Jane Fonda, partea faină e că a intrat pe ecranele de la noi în același timp cu filmul lui Cristian Mungiu. (M-am distrat după conferința de presă de la lansarea lui *4,3,2* în România, auzind un reporter TV întrebîndu-l pe Cristian Mungiu dacă are o „relație personală” cu Jane Fonda – pentru cine a ajuns mai tîrziu în țară: actrița l-a sărutat pe obraz cînd i-a înmînat Palme d'Or-ul la Cannes.) *Bunica-i șefa!* are mai puțin umor și mai multă dramă despăcită în trei și răsucită în toate părțile. Autorul filmului, Garry Marshall, este totuși cunoscut pentru comediele sale romantice, începînd cu *Pretty Woman* și terminînd cu *Runaway Bride* sau *The Princess Diaries 1 și 2*. Cred că primul lucru pe care oricine îl spune cînd apare prima oară Jane Fonda în cadru e „ce bine se ține!”. La aproape 70 de ani, actrița arată uluitor de bine și e și foarte energică. De fapt, rolul său îți amintește de cel pe care tatăl său îl făcuse în *Pe la-cul auriu*, în 1981, unde fiica Jane Fonda și tatăl Henry Fonda se găseau și în

FILM

Iulia BLAGA

viață, ca și în film, în momentul în care trebuiau să facă pace. *Georgia Rule* e scris de Mark Andrus, care a contribuit și la story-ul pentru *As Good As It Gets/Mai bine nu se poate*. Trei generații de femei cu bunele și mai ales cu retele lor, care de bine ce seamănă nu se pot înțelege de nici o culoare. Pe ecran evoluează trei reprezentante de marcă ale unor generații diferite – Jane Fonda, Felicity Huffman și Lindsay Lohan. Filmul merită să fie văzut pentru cele trei actrițe cărora Marshall le dă roluri consistente, dar relația lor de încredere se succește și se răsucește pînă nu mai știi și aproape că nu mai vrei să știi cine mințe și cine spune adevărul. Juna Rachel, care spune că a fost abuzată de tatăl vitreg la 12 ani? Tatăl ei, care neagă totul și nu vrea să accepte să se despărță de mama fetei? Mama lui Rachel, Lilly, care între două sticle de vodcă ba crede, ba nu crede? Dacă n-ar fi fost cele trei actrițe, e foarte probabil ca filmul să se fi răsuflet din prima jumătate de oră și să fi eșuat în categoria filmelor de femei blonde și triste, însă cele trei reușesc să dea greutate unor scene dificile, trecîndu-și personajele de partea cealaltă a ecranului, în sală.

Ora de vîrf 3/Rush Hour 3 – de Brett Ratner, cu: Jackie Chan, Chris Tucker, Max Von Sydow, Roman Polanski

Bunica-i șefa!/Georgia Rule – de Garry Marshall, cu: Jane Fonda, Lindsay Lohan, Felicity Huffman, Demot Mulroney

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Descărnarea

Cel mai fascinant exercițiu de antrenament șamanic la eschimoși este contemplarea propriului schelet, mai exact leșirea din corp, golirea carcasi de materie și contemplarea corpului astfel, vidat de organe. Șamanii sau doar ucenicii care sînt inițiați printr-o astfel de probă dificilă trebuie de fapt să se automortifice fictiv, dar nu oricum, ci prin tehnica teribilă a golirii trupului de carne și sînge, pentru a aduce corpul doar la stadiul de os. Odată aducîndu-se pe sine la acest stadiu, șamanul își poate contempla scheletul, adică structura de os a fapturii sale, cea care va rămîne și după moarte, singura, de fapt. Descărnarea sau contemplarea propriului schelet este una din tehnicile cele mai grele, cum spuneam, de a face din moarte cel mai aplicat călăuzitor în viață.

Șamanii se pregătesc din timp pentru așa ceva, tocmai ca să fie desăvîrșiți după moarte, ceea ce nu este puțin lucru. Descărnarea din viață este o pregătire strategică pentru ceea ce va veni și va fi. Este o ascetă care implică impecabilitate șamanică. Nimic nou sub soare, s-ar putea comenta. Nu în zadar unele costume șamanice au desenate pe ele tocmai schelete: dar nu despre invocarea spiritelor celor morți este vorba, ci despre contemplarea propriului schelet.

Descărnarea este realizată și lingvistic: șamanul trebuie să își

numească (să își pronunțe) organele scoase din trup, ca și cum astfel ar renaște (s-ar renaște pe sine) într-un nou corp doar din os, mai exact exclusiv din os. Ca și cum trupul vieții ar fi înlocuit, încă din viață, prin abilitate șamanică, exclusiv cu un trup de os (de oase).

Ritualul acesta m-a fascinat de-a binelea, atunci cînd am aflat despre el, întrucît contemplarea propriului schelet, prin îndeminare șamanică, nu este puțin lucru. Cred, chiar, că este un exercițiu pe care, mental vorbind, l-ar putea face și neșamanii, măcar ca o minimă formă de inițiere în viitorul cîndva știut de noi toți. Ba chiar cunosc un poet, prieten de altfel al meu, Emilian Galaicu-Păun, într-atît de preocupat de structura osoasă a poeziei încît ar fi în stare să aplice strategia contemplării propriului schelet, dacă ar avea știre de ea. Emilian ar fi în stare să aplice strategia cu pricina concepției sale poetice ori poate chiar producțiilor sale poetice. Poate cu prilejul acestui episod din „Verba Woland”, Emilian va lua aminte și va proceda în consecință. Dar atunci cred că s-ar isca o neistovită polemică între noi: căci eu am susținut întotdeauna teoria poeziei din măruntăie! Dar polemicele nu sînt niciodată de prisos, ci întotdeauna revelatorii, într-o anumită măsură.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214.111, fax: 0232/214.111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Brubici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Cesereanu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Șerban Foartă, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică. **Carte:** Luminia Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. **Muzică:** Victor Eskensay,

Dumitru Ungureanu, Răzvan Tuța. **Film:** Iulia BLAGA. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru.

Caricatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Andreea Archip

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodipet din țară sau oricărui oficiu postal. Cîtoriti din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îl aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

» **Am văzut și am auzit minunea! Într-o biserică nou construită, cu acustică bună și cupolă înaltă, slujba avea rezonanța asemănătoare celei de la minăstirea zisă „a lui Manole”, din Curtea-de-Argeș. Mi-au trebuit destule minute pînă am descifrat misterul.**

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Încă un fenomen

La noi se zice „gură-cască”, iar la francezi „badaud” (un cuvînt greoi, care te trage parcă în jos cînd îl rostiești). Scriu despre ele pentru că le văd umblînd în fiecare zi pe stradă și trăgîndu-ne de mîneacă („nene, nene” sau „tanti, tanti”), rugîndu-ne să ne oprim în mijlocul drumului și să ne uităm la ceva: la un accident, la un pașoi care se ceartă cu iubita la telefon, la un polițist care dă o amendă, la lucruri care, în general, nu ne privesc (dar pe care noi le primim). Ochii se bulucă, gura se cascadează, rînjitul se lățește. Fiecare detaliu trebuie înmagazinat, pentru a putea fi repovestit apoi cît mai exact. Exemplul clasic de gură-cască l-am putut admira în timp ce mergeam cu tramvaiul: o femeie la vreo cincizeci de ani s-a ridicat brusc de pe scaunul ei de plastic roșu și a început să se uite insistenț pe geamul din stînga, ca și cum ar fi văzut pe cineva cunoscut. De fapt, femeia se uita înspre un șofer care futura furios plăcuța de înmatriculare de la mașina lui sub nasul unui ins descumpanțit. Asta era tot. Dar plăcerea de a căsca gura era mai presus de orice. „Badaud” vine din provenșală și înseamnă la început pur și simplu „prostănac” (așa apare și la Rabelais). Sensul de privitor (lipsit de simț critic) la spectacolul străzii apare de-abia în secolul al XVIII-lea, iar Voltaire îi explică în *Dicționarul filosofic* originea italiană (de la „a privi, a se opri, a pierde vremea”). Ceea ce nu înseamnă că la început oameții au fost doar prostănaci și că de-abia apoi i-a cuprins curiozitatea pentru faptul divers. Există o legătură evidentă între masa adultă la o decapitare publică și masa de spectatori din apartamentul otvului. Aceleași expresii debile, răutăcioase, care cer să se facă dreptate. În limbajul Internetului, „badaud” înseamnă un utilizator care intră pe forumuri, citește ce scrie pe-acolo, dar nu comentează nimic niciodată. Un tip care refuză dialogul, pentru că știe întotdeauna mai bine, atunci cînd privește un spectacol cu personaje necunoscute, care e rolul fiecăruia; și știe cum se termină povestea înainte ca ea să fi început. Ce tristă soartă pentru niște cuvinte: să fie lipite pe lungul nasului unor indivizi așa de nesărați...

ISSN 1584-8272

9 771 584 827 000 148

God is/in surround

Meditam la subiectul articolului de față în momentul cînd zorii se luptau cu noaptea, clipa cea mai întunecată a zilei. Am avut o viziune.

Mă aflam sub bolta unui arbore imens, ce acoperea tot cerul. Crengile porneau dintr-un trunchi nevăzut, fixe și rugoase, dar diafane ca brațele unei viețări marine. Fiecare frunză era o membrană acustică, un difuzor prin care se revărsa muzica. Fragmente din *Concertul pentru pian nr. 16* (mă răsălășeam în seara precedentă cu Mozart transpus pe disc de Philharmonia & Derek Han) mi-au dat senzația că ascult zgomotul Paradisului (dacă noțiunile astea pot fi alăturate, fie și ntr-o metaforă!)... A fost o secundă, cît ține un vis, de intensitate, frumusețe și plinătate fără egal, trimiteră rezolvă la starea paradisiacă fiind rezolvare banală pentru un pasaj ce-ar necesita pana unui poet fo(ă)rtoș & brumăriu...

Cunoscătorii – dl. Victor Eskenasy cu siguranță – știu seria de 11 SACD *Brilliant Classics*, o integrală despre a cărei valoare nu am căderea să mă pronunț, dar de a cărei plăcere mă bucur datorită multor prieteni de peste hotare. Mă pot bucura... și nu tocmai! Deși înregistrat stereo, materialul sonor a fost remasterizat și spațializat *surround*. Discurile *hybrid* conțin ambele variante. Mie, SACD îmi este însă nesuferit. Avînd posibilitatea să aleg, acum doi ani, aparatul cu care să ascult muzică la *high-definition*, am optat pentru DVD-A, format prea puțin răspîndit, din păcate. Cum aparat pentru SACD n-am (mai) luat, sunetul e necunoscut urechilor mele. Se spune că SACD ar fi cea mai bună modalitate de înregistrare-

redare. Sau se spunea, pînă la dezvoltarea DTS-HD. Nu evaluez șansele de impunere a noului format. Sper ca industria de profil să-și limpezească apele & disputele financiare... pînă achit eu ratele sistemului DVD-A!

În ultima perioadă am fost la cîteva nunți. Cununia religioasă este un moment solemn peste care mulți dintre invitații trec lejer, cu aerul că e o chestie de care ne-am putea lipsi (aici un specialist de idei social-politice, gen Lucian Dan Teodorovici, ar putea face

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

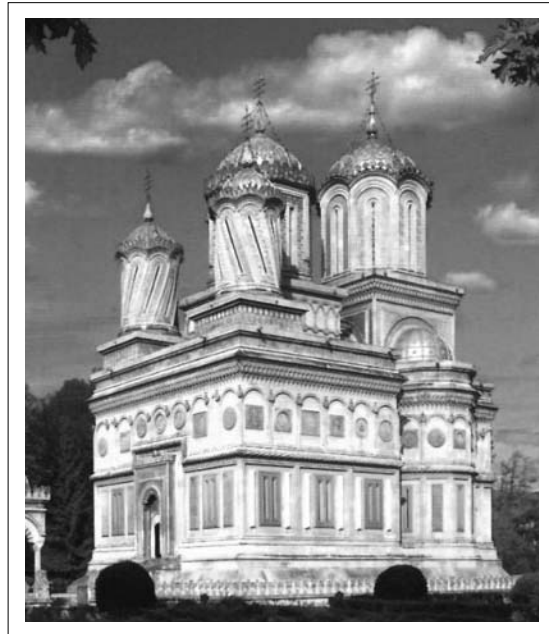
record la educația ateistă a majorității populației actuale din România).

Am văzut cupluri pășind cu nesiguranță în fața altarului, deși în lume așau atitudini dictate de importanța ave-

rii. Am văzut părinți serioși plîngînd... părințește la punerea pirosrilor pe frunțile copiilor. Am văzut preoți de tot felul. Unii, grăbiți, scurtau sau condensau slujba. Alții, cu morgă și parapon, rosteau cuvintele răspicat și sonor, de se cutremurau zidurile și fugeau diavolii ce supăraseră pe cuvioșii-lelor. Am văzut nași neseroși, pentru care nașutul era o afacere plicticoasă. Am văzut, mai ales pe canicula trecutei veri, femei cu rochii decolate pînă la buric, la care se benocluau popi sangvini, în scen(țe) demne de fantezia lui Florin Lăzărescu, spumante ca pastilele lui Radu Pavel Gheo. Mi-amintesc de-un bărbat frumos și chel, cu obraz roșu, ochi albaștri, buze groase, senzuale, și voce profundă ce trecea prin măruntaiele tuturor, mai cu seamă prin corpul decorperat al nașei, o blondă violent-apetisantă, cu tatuaj pe umăr, brățară la gleznă și – efect difuz, dar calculat – tangarezi negri sub rochia transparentă de culoarea singelui.

Și am văzut, și am auzit minunea! Într-o biserică nou construită, cu acustică bună și cupolă înaltă, slujba avea rezonanța asemănătoare celei de la minăstirea zisă „a lui Manole”, din Curtea de Argeș. Mi-au trebuit destule minute pînă am descifrat misterul. Preotul băgase un microfon fără fir sub străie, stația de amplificare era 7.1, sateliții fuseseră icsiș mascați printre stucaturi, sus, la nivelul centurii cu icoane, iar subwooferul – unde altundeva decît în colț, sub statuivul unui slesnic.

Pătruns de polifonia univocală, și ntr-o revelație subită, am găsit atunci titlul articolului scris tocmai acum!

Gustul cireșelor

Dacă-mi cerea cineva un răspuns rapid, spuneam fără să stau prea mult pe gînduri că mi-e silă de sinucigași. Cel puțin de cei „intelectuali”, copleșiți de inutilitatea ființei, de lipsa de sens a existenței, de lumea crudă, de amorul ghebos, de toate bla-bla-urile care pînă la urmă pot fi reduse la o metafizică de om încremenit în crizele adolescenței. În genere, toți aceștia constituie o tagmă pe care nu o consider de păcătoși, ci pur și simplu de idioți. N-am nici un fel de compasiune față de ei. Dacă-l pot compătîmi – eventual, înțelege – pe un

om care suferă de o boală fizică incurabilă, pe unul care este constrîns de împrejurări exterioare (gen traiul într-un lagăr de concentrare), repet, nu pot avea decît silă pentru lungul șir al „artiștilor” care și-au luat viața din rațiuni „filosofice”. Recunosc, la nivel estetic, îmi vin acum cîteva sinucideri simpatice – cum ar fi cazul personajului lui Milan Kundera care se spînzură de grindă, în mijlocul casei, ținînd în mînă un bilet pe care scrie „Mamă, vezi că te-a căutat vecina” sau al lordului englez care își explică sinucidera printr-un scurt și

cuprinzător bilețel: „Prea mulți nasturi de incheiat și de descheiat”. Însă la nivelul vieții obișnuite, e stupid ca un om cît de cît liber să nu-și găsească un bun motiv, simplu, de a trăi. Vorba bătrînului dintr-un film al regizorului iranian Abbas Kiarostami, n-aș putea să mă sinucid fie și numai la gîndul că n-aș mai simți niciodată gustul cireșelor.

Pe de altă parte, am realizat că dacă iau și judec cazuri separate, tot ce spun eu e părerea „din cărți” a unui viețăș convins. În realitate, în spatele sinuciderii pot fi o reacție de moment – nu o întreagă filosofie –, o

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

poveste lungă care culminează cu un gest irevocabil. Îmi amintesc de Șoșoi, un vecin de-al meu cu care jucam șah în copilărie. Trecuse și suferise multe (inclusiv cițiva ani grei de pușcărie). După Revoluție, cînd s-au împărțit pămînturile, s-a certat cu soră-sa de la o bucată de vie. De ciudă că n-a primit-o el, s-a spînzurat de un nuc din mijlocul viei. Nici n-a avut destul loc pentru a se spînzura gospodărește. L-au găsit mort, într-o poziție chinuită, atingînd pămîntul cu picioarele. Ce argument l-ar

fi convins să nu o facă? Am folosit timpul trecut la începutul articolului atunci cînd vorbeam de sila mea față de sinucigași, pentru că vreau să-mi fac aici o *mea culpa*. Mi-am dat seama că sînt situații în care nu mai ține nici o teorie, în care ție greu să judeci, să aduci argumente frumoase. Am rămas total dezarmat cînd am citit săptămîna asta despre unul dintre numeroasele cazuri de sinucideri din rîndul copiilor care au părinții plecați la muncă în străinătate.